

PÖSTYÉN FÜRDŐ CSÜZ. KÖZSÉNY.
ISCHIAS, IZZADMÁNYOK ELLEN
 Az 1907. évben 12.000 beteg felt gyógyulást és csodás gyógyerejét forrásoknál, 60 fok C. radiumtartalmu izzadmfürdők. Az utolsó évben 5 millió értékű befektetések létesültek. Szállodák, panziók, fürdők. Prosp. felvil. nyújt a Fürdőigazgatóság

Ajánljuk megtekintés végett a
KALAPÁRUHÁZ
 Old American, Budapest, Belváros, Egyetem-utca 7.
 5-6-7-8 koronás elsőrendű tavaszi kalap különlegességek.
 Tavaszi dívtáplá bérmentve küldetik.

Rozsnyay vasas china bora.

Igen hatásos vérszegénység, sápkor, neurasthenia eseteiben. Egy literes üveg ára 3.50 kor.

A Rozsnyay-féle vasas china bor

egyike a legelterjedtebb és leghatásosabb gyógyboroknak. A külföldi készítményeket felülmúlja. Vérszegénységnek különösen ajánlható 12475

Kapható: minden gyógyszerárban.

Továbbá a készítőnél: Rozsnyay Mátyás gyógyszerárban Aradon, Szabadság-tér.

A legnagyobb hatalom.

Mi a legnagyobb hatalom a föld kerékességén? A nő szépsége. A történelem bizonyítja, hogy a nő szépség trónokat emelt, trónokat döntött romba. A közmondás is azt tartja, «Férj sorsa a nő». Apojunk, gondoljunk szépségünkre a leg tisztább, legértelmesebb és teljes sikerert biztosító pipere-boraxal, melynek gyártója Rozsnyay Kálmán drogista (Budapest, Rákóczy-ut 10) s mely minden gyógyszerárban, drogeriában és tüzserkereskedésben kapható. 12550

Nádpataky-gyógyfürdő

jó, kénes sósforrással megáldott fürdőhelye. Pótolja Lipik, Hall és Csiz vizét.

Reuma, közsvény, ichias bántalmaknál utórheterlen gyógyeredményrel. Női betegségek, vérszegénység és idegességnél kiváló nagy hatással. — Idény június 1-től szept. közepéig.

Egy árai kocsiat a pályavandártól Nagyküllő-vármegyében. Erdők árnyékos sétányok, modern lakások, zene, első osztályu ellátás. Elő- és utóidényben tetemes árengedmény a szobákról. Vasuti állomása Alsószombafalva, hol minden alkalommal kocsi kaphatók. Posta hivatala Nagysink; mindennapi postaforgalommal. Prospekt bérmentve küld és mindennemű felvilágosítással a legnagyobb készséggel szolgál a fürdőkezelőség.

RÉZBUTOR

12575 VAS-SZOBABUTOR
 gyártmányaink, modern, stilszerű kivitelben városi életünkben kiállítva megtekinthetők. Eladás jutányos árak mellett. Árjegyzékintyén és bérmentve küld

PÁPAI és NATHAN vas-és rézbutor gyár
 Budapest, VI., Andrassy-út 1.
 (Fonciere palota).

FÖLDES MARGIT CRÉME
 LEGJOBB ARCZSÉPÍTŐ SZER

MATTONI-FÉLE GIESSHÜBLER
 természetes egrényes SAVANYÚ VÍZ.

SZOBRÁNCZ

GYÓGYFÜRDŐ Ungmgyében.
 Gyógyászati, hideg, kénes, és víz. Gyomor- és májbetegnek magyar Karlsbadja.
 Fürdőidény: május 15-től szeptember 15-ig. Előidény: május 15-től június 1-ig. Utóidény: szeptember 15-től október 15-ig. 30% árengedményrel a lakásoknál.
 Ez a maga nemében páratlan gyógyvíz, mint ivógyógyimód biztos segédít nyújt gyomor- és bélhajoknál s alhasi pangásoknál, makacs székrekedéseknél enyhén, oldólag hat, máhajoknál, epehomok és epekövekre oldólag hat. Vérátólasoknál, szédülések, hűdések, gutaütési rohamoknál vérelvonólag, felszívólag hat, csúszos és közsvényes bántalmaknál e kör okozta erjesi termékekre, elrakódásokra az izületekben, azok oldására és kiküszöbölésére hat. Kövség, szíveléjásadás ellen, emzorkorbetegségek, veséjásoknál úgy a czukor, mint a fehérvérkérdést gyorsan és kedvezően befolyásolja.
 Mint fürdő-külföldi izzadmányokat, daganatokat, izületi és csontbántalmakat, csontszét kedvezően oszlatja. Görvélykóros daganatok, fekélyek ellen, méh és méh közötti izzadmányok, hashártya izzadmányok felszívódását elősegíti, a legkülönfélébb makacs idült bőrbetegségek ellen bántulatos gyorsan hat.
 Vasuti állomás: az Alföldről és Pest felől jöveknék Ungvár, a felföldiek és illetve Kassza felől jöveknék Nagy-Mihály, honnan kényelmes bérkocsiok 1 és 1/2 óra alatt elérhető.
 A víz otthon is sikerrel használható. Ára: egy nagy láda 40 üveggel 20 kor., kis láda 20 üveggel 11 kor. A víz a vasuton szállítási kedvezményben részesül.
 Megrendelések és tudakozások: «Szobráncz gyógyfürdő igazgatóságának Szobráncz gyógyfürdő» címzendők. Posta- és távirat-állomás helyben. A fürdő igazgató-orsza: Dr. Russay Gábor Lajos. A fürdő igazgatósága.

A KRIEGNER-féle szépítő-szerek
 és pedig az
„Akácia”-krém
 2-3 nap alatt minden arcot fehérré, simává s tündev varázsol. Eltávolít szep-
 tőr, mofortot, miteszert, pattanást, rő-
 czokat stb. Teljesen ártalmatlan. Ára 2 korona.

„Akácia”-szappan
 kellemes illatú, tartós és üdítő hatású. Ára 1 korona.

„Akácia”-puder
 megvéd a nap és szél befolyása és arc-
 tisztítóhatású. Ára 1 korona.

Főraktár:
„KORONA”-gyógyszertár,
 Bpest, VIII., Kálvin-tér Bácsa-u. sar.
 Postai számküldés naponta. 12616

Alsótátrafüred gyógy-fürdő.

Villamos világítás az egész telepen. Villamos vas-ut az Özléig. Lápfürdők, Szénasvasfürdők. Vizgyógyintézet. Belégzés. Lakás-megrendelést, tudakozódást kér

Horti Valér igazg. Alsótátrafüred.

Sporteszköz, háló- és kötélgyártó ipartelep.

Tennis- és tornaterék
 teljes berendezés.

Támlászek, függágy, turisztaszak, lőtálo, tekejáték, kerü lutor, ponyva, zsák és zsiner legelősből beszerzési forrása:

Seffer Antal
 Budapest, Károly-utca, boltsz. 12.
 Központi városbák épület.
 Képes árjegyzék kiadatra ingy.

Feltűnést keltenek TITANIA györs-gőzmosogépek

Egy gyermek mossa vele
 az előbbihez képest 1/3 idő alatt a ruhát hófehérré.
 Minden gépet próbára 55 koronától feljebb.
 Képviselek kerestetnek. Bizonyítványok, prospektusok ingyen. 12607
TITANIA-művek, Wels 179 O.-Oester.

Új zseb-messzelátó kompaszszal és tűkörrel

Szűzcsaphátára, nagy mozdulószerű, egyuttal nagyítóval, gyújtóüveg és szent-tűkör gyanánt használható, kényelmesen szűzben hordható, darabonként csak K. 1.50, 3 db K. 4.— Ha nem tetszik, pénz vissza. — Széküldés előrelézés vagy utóvétel mellett. — Cs. és kir. udvari szállító

Konrad János szállítóháza Brűx 1968. sz. (Csehország).
 Ingyen és bérmentve küldöm minőneknek főárjegyzékemet 3000 képpel.

Ha őszül a haja
 ne használjon mást, mint a
„STELLA”-HAJVIZET,
 mert ez nem hajfestő, de oly vegyi összetételű szer, mely a haj eredeti szíré adja vissza. Üveggel 2 K.
ZOLTÁN BELA gyógyszerárában,
 Budapest, V/49, Szabadság-tér, Sétátér-utca sarkán. 12445

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban, Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

Míg eddig a régi bűrbetegségek, a legkülönbözöb súlyos ideghajok (neurasthenia, vitustancez), a sápkór, a női arcot eléktelenítés pattanások s a női nemi szervek folyásokkal kombinált hurutos megbetegedéseinek kezelésénél csekély értékű idegen vizekre voltunk utalva, addig újabban

a PARÁDI ARSEN vizeben vastartalommal olyan kinséink van, mely minden eddigi arsenavas viznél (Roncegno Levico) hatásosabb, könnyebben emészthető s manapság már, mintegy legelőkelőbb orvosi tekintélyek felkarolják s a fogyasztók egész serege dícséři hatással, hazánkban csaknem kizárólagos kerestetnek örvend.

Egy postaláda (7 palack) parádi arsen vastartalmu gyógyvizet Magyarország összes postálfőosztására 6 korona 50 fillérről bérmentesen szállít

Főraktár: ÉDESKUTY L. Cs. és kir. udv. szállító, 116, BUDAPESTEN.
 Kapható minden gyógyszerárban és megíslható tüzserkereskedésben.

VASÁRNAPI UJSÁG

21. SZ. 1908. (55. ÉVFOLYAM.)
 SZERKESZTŐ HOITSY PÁL FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN.
 BUDAPEST, MÁJUS 24.

Szerkesztőségi iroda: IV. Beátanoda-utca 5. Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.
 Előfizetési feltételek: Egész évre — 16 korona. A «Világkronika»-val negyedévenként 80 fillérel több. Félévre — 8 korona. Negyedévre — 4 korona.
 Külföldi előfizetéseken a postafalag meg határozott viteldij is esatolendő.

GRÓF BRUNSVIK TERÉZ ÉS A KISDEDŐVÖK ALAPÍTÁSA.

BERLINI «Die Neue Rundschau» czimű folyóirat nemrég tanulmányt közölt egy magyar főrangú hölgyről, gróf Brunsvik Terézről. Szerzője La Mara ismert német író, s megírására egy érdekes felfedezése indította. A Beethoven-kutatók már közel negyven éve vitakoznak azon, kihez intézte a nagy zeneszerző azt a titokzatos szerelmi levelet, melyet halála után fivére és barátai egy rejtett fiókban találtak, s melyben többek között ez az önérzetes megszólítás szerepel: «halhatatlan szerelmem». Egyesek azt állítják, hogy az ősrégi modenai családból származó Giulietta Guicciardi grófnőt illeti a «halhatatlan szerelme» nimbusza, mások ellenben — első sorban A. W. Thayer, a ki elsőnek írta meg Beethoven életrajzát önálló és lelkiismeretes kutatás alapján — Brunsvik Terézt mondják annak. Döntő bizonyítékot azonban egyik rész sem tudott eddig felmutatni. La Mara tanulmányával végre eldöntöttnek tekinthetjük a kérdést annyiban, hogy döntő bizonyítékra hivatkozik, Brunsvik Teréz naplójára, a melynek létezéséről még legközelebbi rokonai sem tudtak, s mely rövidesen napvilágot fog látni. A napló, mondják, sok érdekes följegyzést tartalmaz Beethovenről, s részletes leírását adja a boldogsággal és fájdalommal egyaránt telt szerelmi históriának.

La Mara tanulmánya azonban nemcsak ebből a szempontból érdekes, különösen ránk, magyarokra nézve. Tudvalevően Brunsvik Teréz volt az, a ki a gyermekkertek alapítása körül szerzett érdemeivel örökre emlékezetessé tette nevét a magyar kulturhistóriában. Ó volt az, a ki Magyarországon az «első kisedővót» létesítette, a krisztinavárosi «Angyalkert»-et, mely 1828 június 1-én nyílt meg; az ő nevével kapcsolatos még tizenegy óvoda keletkezése, mely szám 1861-ben bekövetkezett elhunytáig nyolcvanra szaporodott; ő létesítette «A kisedővó intézeteket Magyarorszában terjesztő egyesület»-et. Brunsvik Teréz fáradhatatlan tevékenységének köszönhető, hogy e téren félig-meddig megelőztük a művelt Nyugatot. La Mara tanulmánya végén közli Brunsvik Teréz néhány levelét a harminczas évekből. E levelek a Drezdában 1882-ben elhunyt Schober Ferencz követségi tanácsos hagyatéká-

ból jutottak a német író birtokába. Schober a harminczas években nevelő volt Festetics Leo gróf házában, s tevékeny részt vett az egyesület létesítésében. A leveleket, mint adatokat a magyar kisedővők alapításának történetéhez, helyén valónak tartjuk magyar nyelven kiadni.

L.
 Pozsony, 1834 augusztus 22-én.
 Nemes Schober! Lelekileg együtt éltem a kedves egyesülettel, s elképzeltem, mi mindent tárgyaltak le a 21-iki ülésen 4-től 6-ig, és mily óriási haladt előre a szent ügy! Mindazt végighallgatnom, mily lélekemelő érzés lett volna! de, nemes barátja az igazság-

GRÓF BRUNSVIK TERÉZ. — Barabás egykorú rajza.

nak, majd kárpótol az ön tudósítása, — sóvárogva várom. Levele körülbelül egy hét múlva Bécsben talál; kérem poste restante.

Hogy ön és a többiek mindenről, a mi történt, előbb értesüljenek, nyomtatványt küldök, a melynek értékét és értéktelenségét egyaránt ismerem. Felhívom figyelmét Rottenbiller Péterre, az alapszabály-tervezet szerzőjére. Párisban, a politotechnikai intézetben tanult négy évig; Colmarba való fiatal nőt vett feleségül. Atyja házában lakik a kecskeméti kapu előtt, a református templom mellett. Felhívom figyelmét Theisz ügyvédre, a Gyűjtemény szerkesztőjére, és az egyetlen nyomda keleti nyelvtanáraként, Andreits Uzorra, a ki a Lipót-utczában lakott, szemben az angol kisasszonyokkal. Ezek mind tüzes és értelmes barátai a korai nevelésnek, és tagok, úgyszintén Angyalffy András¹ és fia. Minden szabad idejük a miénk, ezt ígérték egykor! Csak törekedjék arra, hogy derék pénztárnokra tegyünk szert, a kinek neve emeli az ügyet, s a ki ne legyen a pedagógiai rész kerékkötője, — nincs okoskodni valója, teendője egyedül a bevétel és kiadás. Holnapután Bécsbe utazom és szívesen szerződöttem a tanítót a mintaiskolához. Hlaska ugyan nem magyar, — de gyermekeink legyenek mindenképp derék emberek. Nem kötöm meg a szerződést, míg ön nem ír a dolog felől; de Bécsben alig maradok 3—4 napnál tovább. Irja meg, meddig marad Pesten? a közgyűlést nem halasztották-e el? s ha elhalasztották, körülbelül mikor lesz meg? Leo gróf² vajon megkapta-e leveletem, a melyben bizonyos dolgokról részletesen írtam? stb.

Isten önnel — «lélekben egyek», ez legyen a jelszavunk. *Brunsvik.*
Mit beszél Örczy? Hány tagot szerzett? Mit kapok az enyéimért?

II.

Lelkes és tisztelt barátja az óvodáknak!
A nagy jó gyakran a kicsinyiségen szenved a jövőt. De ne estigedjünk — dolgozzunk tovább, s ne engedjük át a küzdőteret a lagymagtagságnak. «Si méme on aurait travallé tout le jour sans succès, la dernière heure peut être féconde.»

Közlöm önnel és a mi tisztelt elnökünkkel, Leo gróffal a bécsi magyar egyesület előleges eredményét, mely egyesületnek pénztárnoka Wenckheim Ferencz gróf. Itteni főpénztárnok Szent-Királyi Mórcaz akar lenni. Közölje kérem ezt vele. A főtanácskozásnak most kell megtörténnie: hogy a mintaintézetünknek szánt belvárosi intézet nem lehet azzá, s ennél fogva a szülők részvétele mellett kell megalapítani a következő okokból:

1. A helyiség igen szűk.
2. A tanító fölötté gyenge.
3. Az intézet magamagát tarthatja fenn, nem lehet tehát a főalapnak továbbra is terhére.

Ha az egyesület a jövőben létesíteni akar mintaintézetet, akkor vagy a Ferenczvárosban létesítse igen nagy helyiségben, nagy játéktérrel, s alig kerülne 400 frtba, mint amaz, a városban, és 200 gyermeknek nyújtana menedéket; vagy pedig a budai krisztinavárosi emeltessek az első anya- és mintaintézetét, a mely eléggé dotált. Szent-Királyi javaslat: az ala-punkt csupán tanítók képzésére használjuk fel, s arra, hogy oda küldjük őket, a hol a legjobb tanító van. Most Nagy-Szombat az — hol Apponyi grófné naponta két órási felügyeletet tart. Az itteniek színvonalra mind emelhetnék minden további kiadás nélkül, ha a hölgyeket a felügyelethez felkészítjük, és erre vonatkozó javaslatom, osszuk szét az összes férjes és hajadon hölgyek között a jeles Lamb-ruschini beszédét 500 francia példányban. Papiros és nyomás legfeljebb 20 frtba kerül.

Előre! előre!
Isten önnel!

Brunsvik.

III.

A toscanai egyesület csatlakozására szólít fel bennünket és ezt a litografált lapot küldi mintának. A normális elbeszéléseknek csak úgy lehet eredményes a hatásuk, ha ilyen támasztéket kapnak. Csak jó erős alapra épít halha-

atlan művet a józan építész. Ezeket a képeket le kell önti nyomtatunk magunknak — ezt én vállalom el — darabját egy tizesért. 40-re terjedő sorozatuk van — és ez a közös előfizetés legyen az első köteték, a mely bennünket összefűz, sok szép eredményre nyújtva kilátást.

IV.

Kedves Schober! Szent-Királyi megint hirtelenkedett, e derék, érző ember! Két napig küldözgette ide-oda megyei hajdúját s ma Benyovszkynál *Physionomie de bois-ra* találtunk. Nem eresztettek be minket. Szent-Királyi velem volt. Kérjen elnézést Leo gróffól az ő nevében. Nézetekre vonatkozóan már előzőleg megegyeztünk. A nógrádiak majd fel fognak szólítani. De Augusz Szekszárdról sorjegyet óhajtott hamarosan. Beszéltem Zichy Máriával és irtam Auguszának. Az augusztusban ígért 50 tag csakugyan megvan, és még 100-at ígerek. Egyébiránt, a ki Magyarországon intézetet akar, az maga küldjön embereket, s dotálja őket két hónapra, hogy tanulhassanak. Az ön ajtaja, azaz kapuja előtt voltam. Sz. K. elutazik, — de találkozhattunk, a mikor ön csak óhajta. — Csak nem aludni! Ugyis eljön majd az éjszaka, a mikor senki sem működhetik. *Brunsvik.*

V.

Bécs, 1886 május 14-én.
Kedves Schober! Örömmel és búval vettem kézhez ép most az ön köszönetre és gondolkodásra méltó szíves sorait. Érthetetlen, hogy Budapestről (így: *Budapesth*) Bécsbe május 6-tól 14-éig megy a levél. Arra kértem Leo gróft, hogy engem egyáltalában meg se említsen, legfeljebb annyiban, hogy ilyen dolgok a jövőben mégis élénk terjesztessenek, és hogy az ön idejét multa tudósításomra vonatkozóan semmi újabb méltatlanságnak ne legyen kitéve. Ha amaz utbaigazítás ezt a célt elérte, nemcsak én, hanem az egész haza marad lekötelezve kettejüknek, mint az igazság és ártatlanság védőinek. Nem írja, hogy mily eredménye volt Simóval¹ a hozzá intézett levél következtében folytatott *négyszemközi* beszélgetésnek. Igen, igen érdekelne. «To be or not to be» — mondja Hamlet. — Nem tudom, a két Borsos mit csinál értesítéssel? Vajjon ama ülés után a tudósítás változatlanul, úgy a mint van, ki lesz nyomatva?

Igen, igen óhajtom, hogy ez a levellem még Pesten találja. Utunk szerencsés volt, de meglehetősen szerencsétlen is. Először az elsőről. A portól eltekintve, kellemesen értünk Pozsonyba április utolsó napján, 12-kor, — fél ötkor elmentünk a követei termébe, a hol a legfenségesebb szónoklatokat hallottuk. Izgató volt a hangulat, villámlott, döngött, vihar tombolt. Leginkább kitüntették magukat Bezerédj Pista és Klauzál Csongrádból. Másnap az ülés éjféltől egy óráig tartott. Az én két honleányom égett az elragadtatástól, és sem aludni sem enni nem akart. Kedden este beszéltünk a legnagyobb magyarral² (der grösste aller ungarischen Männer) egy óra hosszat. Mily elragadtatás! Szinte mámoros voltam! Hasonlíthatatlanul szép volt ez! De fájdalom, a roszi időjárás megártott az égő orezáknak és Blanka³ lázas lett — s ez még egyre tart s még folyvást Bécsben marasztal. Annál jobb, legalább itt ért meg utol az ön levele. Ha követhetném vágyamat, visszatérnék Pestre. Semmi hírem sincs amaz ügyekről. Itt egy-ről-másról értesültem. Melléklem a fogalmazványt, a melytől Sednitzki az imprimaturt megtagadta — miért? Azt tanácslom, vigye keresztül, és művét azzal koronázza, hogy az alapszabályok jóváhagyása iránt adják be a folyamodást a kormányhoz. Közöltessem a fogalmazványt a lipesei lapokban? Szeretnék sassa változni — hogy oda röpülhessek, s megkérdem önt. Irjon kérem csak Bécsbe és Prágába — naponként küldök a postára, s magam után küldetem a leveleket. Bezerédj anyja óvóiskolákat rendez be Sopronban, Viczay grófnő Hédervárott — mindenütt haladnak. Ha Leo csak úgy épít! Az igazgató miatt igen buzgólkodom. Köszöntse mind. Wesselé-

¹ Talán Kissolyosi Simó Ferencz festő.
² Érdekes, hogy már 1836-ban így nevezi Széchenyit.
³ Gróf Teleki Blanka.

nyivel beszéljen. — Sok nyomtatványt magyarral akarnánk kiadni. Telekít üdvözlöm. Isten önnel a viszontlátásig. *Brunsvik.*

VI.

Az ön kezén menjenek keresztül, tisztelt Schober, ezek a levelek — az ön czimére. Egy Szent-Királyitól tegnap érkezett csatolok. Hogy én mit tehetek arról (vagy a fenséges és nemes dolog, a melyre törekszik), hogy Gömör és Seeber pesti polgárok és nem soproniak vagy más szép vidékre valók, nem tudom megérteni. A milyen durva ez a papír, bizony ép oly durvák a nemes, büszke magyarok érzületei is.

Örömmel teljes viszontlátásra. *B.*

VIII.

München, 1837 február 23-án.

Kedves Schober!

Ha ön Pesten van, úgy bizonyára azonnal kapok választ e levélre, tehát 12 nap múlva. Azért nem válaszol Leo gróf? ez az első kérdés. Keressek igazgatót? Küldjék be valamit? — miért nem válaszol senki az én sok levellemre? Talán elvetették az eszmét, hogy idegen igazgatót alkalmaznak? Talán azért, mert igen költséges — hát közöljék velem ezt az elhatározást. Mődukban van válogatni egy tucat igen derék, érdemes férfiak közül, — de persze, senki sem hagyhatja el helyét, különösen családostúl, a nélkül, hogy biztosra volna. S ezt nem tehetjük. Persze, mindegyik valamivel több fizetést akar, pl. 800 frtot bajor értékben; — de válaszoljanak hát kérdéseimre. Leo gróf megkapta soraimat, — a térti vévényen ott a kezévonása. Ó haza! Mily korifeusok állottak a legeredményesebb vállalkozásaid élén! Borzasztó! Már rég irtam volna önnel, de azt hallottam, még mindig Bécsben van. A kolera miatt nem eresztették el innen az orvosok és barátaim. *Par enni* mi ketten, Blanka és én, mestereket fogadtunk, s az előadásokat nem volna tanácsos megszakítani. Blanka zenét tanul: összhangzattant — aztán perspektívát minden szabály szerint és optikát; — aztán olasz nyelvet. Lujza velünk van, de Emma¹ Erdélyben van szüleinél. — De ide várjuk. Bizony elébe mehetnek Pestre, és láthatóan, mi történik magánál. A haszontalan Borsosnak irtam, kérdézőködjék, van-e rá szükség, kellek-e, de nem ír semmit. Irjon meg, kérem, egészen őszintén mindent, mindent. Tanítóink egyikét meg akarják tenni direktornak (?) irta Beck. Ez volna még az egyetlen — de persze közönséges. Hogy sikerült az épület? Kap minden jelölt *külön cselét*? Ez bizonyára igen hasznos; — csak a csendben tökéletesedik az elme. Pythagoras mondja: *ne beszélj!* Ez az én ideálom. Mit ér minden tapasztalatom, ha nem használhatok vele hazámnak! Kötelességet teljesítek itt közeli, igen szeretetreméltó rokonaim irányában; — de vajjon nem pótolhatják-e az együtt-létet levelezéssel oly okos emberek, mint mi vagyunk? Nem a ti kötelességitek minden jót halomba gyűjteni? — Vajjon oly sok van-e belőle a világon? Miért nem irtok nekem? Persze Magyarországon kellett volna maradnom, — de ellentállhattam-e hűgaim kérésének? a bizonyos jót nem tenni meg egy nem bizonyos eredmény kedvéért, t. i. azért, vajjon nézeteim, tanácsaim érvényesülnek-e? Blankát itt magára hagynom lehetetlen; — rábeszélem, térjen velem haza, habár belátom, hogy részéről következtelenség félbeszakítani a tanulást. Tehát tanácsot és tettet barátoktól! Egészenem nem jó. Koleraleg és gyász nem jó hatást tett rám. Örülök, hogy visszatérek Magyarországra, ott majd megint jól érzem magam. És most, kedves Schober, barátságos viszontlátásra. Sok hirt és hamar vár öntől tisztelője *M. Th. Brunsvik.*

Egy új albumot kezdtem rófnagságú kartonpapírra; ön is adjon egy kis darabkát hozzá.

VIII.

Hogyan viselkedjek a Génusz, kedves Merkur? Mikor beszélünk? Mikor alkotjuk meg az isteni társaságot? «Beszélj, hogy lássalak!» Beszélj vajjon Dessewffy Frieska gróffal? Be-

¹ Gróf Teleki Lujza és Emma.

széljek én — én nem ismerem a gyűjtőt. Leo gróf elhozatta-e Tolnáról az alapszabályokat, vagy nincs rájuk szükség? Van talán másodpéldány is? Szent-Királyi azt mondja, jöjjünk össze február 1-én; — de ki tudja, hányan utaznak megint el — nemsokára én is, t. i. a Génusz — más Génuszunk kell maradni; annak nem szabad egyetlen pillanatig sem távol lenni a hazától. Toscanában férfi- és nőbizottság külön-külön működik. Mérey László három esztendeje szép javaslatot dolgozott ki: 18 úrból állt a *pénzügyi bizottság*. Minden gyűjtő pénztárnoka az általa szerzett tagoknak: ez versenyre készlet, kinek van több. Három nő: a *pedagógiai bizottság*, melynek a speciális felügyelet és a nyomtatványok szétosztása, stb. a feladata. Némelykor vegyes ülések; egymás kölcsönös ellenőrei. A hölgyeknek bizonyára főfeladata és már meglévő intézkelt megnevelése. A tanítókat nevelni kell és művelni. Miért csupán a jelöltek? *Mind.* A módját ki kell eszelni. Óhajtanék önnel beszélni — és kérelemmel küldöm albumom nagyságát.

Bányai Károly.

A PESTI GYEREK.

Falu fűzesparton. Karesu, fehérturny, Orgonavirágos.
Nem is hinnéd, hogy itt, szinte a határban Liheg a főváros.

Kétablakos házak hosszú girbe-gurba Sorban egymás mellett;
Ide vándorol ki rövid dajkaságba Sok kis pesti gyermek.

Csupa élnivágás szemük ragyogása, Ajkuk gügyögése,
Megannyi nagy, bűnös, viharos lángolás Záloga, emléke.

Ártatlan, mosolygó, semmit meg nem látó Szemük tágira nyitva...
Jön a sok apróság, sok apátlan jószág S nem megy soha vissza.

Vándorolnak sorra véznán, elcsigázva, Halálra gyötörve,

Hegedüs László: Parasatkonyha.

A kiddlek, vének, kifáradtak közé — Ki a temetőbe.

Apró, kicsi sírok domborulnak sorra Szépen egymás mellett...
Alattuk aluszsza örökös, nagy álmát Sok kis pesti gyermek.

Farkas Imre.

VIRÁG A KÖVEK KÖZT.

A kőtarajos, zord város ölén Lombtalan, csupasz még minden faág;
Még itt kísértet a tél — feketén — Bár elsőpörtek rég fehér havát.
Fekete, lomha füstfelhők alatt Erőtlen, gyáván bujdosol a nap.

Már napok óta tavasz jár pedig; Nem érzi e város, mit tudja e kö:
A földet szürke gránitok fedik S ép olyan, mint egy bús kriptatető.
S a gránitömbök közt néhány helyütt Egy-két zöld fűszál — de mégis kiüt.

Pánczellá válnak bár a gránitok, Gyöz a Természet öcsodája rajt;
Erője benne szűkös rést nyitott, A Tavasz sarja melyen át kihajt,
S halvány, csenevész bár, két koczka között A pitypang sárga virágba szökött.

... Vagyok a város szomorú fia, Lelkemre az élet kökét nehezül
S terhe alatt kell robotolnia. Kövek szorítják bár színtelenül
Aszott lelke gyér, vézna kelyheit:
Benne egy-egy dal bimbója kinyit.

Haraszthy Lajos.

NÓTÁS GYURI.

Elbeszélés.

Irtá Lampérth Géza.

I.

Túl a Dunán, Dunnától a Drávaig zengett az örömköltés:
— Vivát! Vivát! Győzött a kurucz!

Nagy Vilmos: Tükör előtt.

Hej, pedig még a csata előtt való napon is dehogyan mert volna valaki a győzelemre gondolni!

A szegény kurucz vitézek sorait kegyetlenül megdézsmálta a rettenetes «fekete halál», a pestis. A kik megmaradtak, azok is fáradtak, betegek, csüggedtek voltak. A ruhájuk lerongyolódott, fegyverük megrongálódott, lovaik kidőltek az örökös harcban, küzdelemben... A pénzüket elfogyott... éheztek, szomjaztak a szegény kurucz katonák.

A vezérek sorra járták a csapatokat. Buzdították, bátorították a csüggedőket. De bizony a szép szó most nem sokat használt. A türelmetlenebbek már hangosan lázadoztak, hiába tiltotta azt a szigorú katonai régula.

«Eleség köll nekünk, jó ruha, jó fegyver, meg friss paripa, — morogtak a vén, torzborz kurucz legények, — mert különben nem bírunk tovább harcolni. Kidőlünk, elpusztulunk, megesz bennünket a labancz... Könnyű is a labancznak! Bezzeg van annak mindene, a mit csak szemre, ábrára megkívnak! Mindenél bőven ellátják Bécsből... Nem lesz csoda, ha úgy tönkre ver bennünket, hogy hirmondó sem marad belőlünk!...»

«Ez másnap mégis megtörtént a csoda, hogy a rongyos, fáradt, éhes kurucz verte el a port amúgy istenigazában a labancz hátán!

Valóban csoda volt az és egy kis nóta cselekedte azt a csodát.

Mikor fölbüggött a tárogatók csatára hívó szava, egyszerre csak fölharsogott az a nóta is a kurucz vitézek ajkán... És nem volt többé csüggedt, nem volt többé fáradt, — hős volt, orszlában volt minden kurucz katona! A szemekben az elszánt lelkesedés szent tüze égett... Az a dal gyűjtötte ki ezeket a tüzeket! Az a dal, az a tüzes harci dal öntött új erőt a lankadó karokba... az acélozta újra keményre, élesre a kicsorbult fegyvereket... az a dal verte tönkre a labanczot, az a dal szerezte meg a kuruczoknak a fényes győzedelmet.

Nem hallották máskor sohasem azt a dalt. A vezérek csata után csodálkozva kérdezték: hol vették, hol termelt, ki volt a szerzője a csodás hatalmú dálnak?

Senki sem tudta megmondani. A katonák csak annyit tudtak, hogy csata előtt való este kezdtek dalolni a Béri Balog Ádám ezredében. Onnan terjedt szét reggelre, mint a futótűz, az egész kurucz táborra... Azt is tudták némelyek, hogy ott egy kövítő tanította meg először a nótára bajtársait. Bizonyos Nagy Gyuri nevű, a kit különben csak Nótás Gyurinak hívnak, mivelhogy igen nótás kedvű legény.

«Hol van az a Nótás Gyuri! — kérdezte a generális, a ki maga is nagy kedvelője volt a szép kurucz nótáknak. — Jelentkezzék azonnal előttem!

Keresték, kutatták mindenfelé, de Nótás Gyuri nem volt sehol. Csata óta senki sem látta a táborban.

Már azt gondolták, hogy Gyuri elesett a

Wagner Géza: Tavaszi hangulat.

csataterén, mikor Béri Balogh Ádám ezredéből megjött a híradás felőle. Azt mondta ez a híradás, hogy Gyuri vitéz bizony nem esett el, de nem is jelentkezhetik most a generális úr előtt, mivelhogy áristomban ül ő kelme. Valami nagy vétke lehet, mert úgy beszél az ezredében, hogy hadi törvényszék elé fogják állítani. Bizonyosat azonban senki sem tud mondani.

— Csak nem lett áruló? — kérdezte valaki megdöbbenve.

— Vagy talán gyáván viselkedett? — találgatták mások.

— Az nem lehet! — felelte határozottan a hírt hozó katona. — Gyuri bajtárs talpig becsületes, igaz lelkű kurucz és a legbátrabbak közül való. Sem áruló, sem gyáva nem lehet!

— Majd kiderül az igazság a hadi törvényszék előtt, — mondotta a generális.

A katonák pedig fejcsóválva kérdezték tovább és aggodalmasan tanakodtak, hogy mi is lehet hát a Gyuri bajtárs nagy vétke? Bizony kár lenne érte, ha valami baj érné!

De bizonyosat nem tudott senki.

II.

Másnap csakugyan összeült a haditörvényszék, hogy ítéletet mondjon Gyuri felett.

Székely Andor: A fortifikációkon.

A NEMZETI SZALON TAVASZI KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

A vád így szólt ellene:

«Gyuri vitéz eleinte derekasan részt vett a harcban. Később azonban, mikor az ellenség hadsora már bomladozott és a kuruczok, ajkukon viharos harcidallal, oroszlanokként rohantak előre, Gyuri egyszerre csak kiállt a csatából. Hátramaradt és az erdőszélen leült egy vadkörtefa alá, a honnan csak akkor jött elő, mikor a harcnak már vége volt. Ez pedig súlyos megsértése a hadi szabályoknak.»

— Így történt-e a dolog? — kérdezte a vizsgálóbíró.

— Így történt! — válaszolt Gyuri bátor, határozott hangon.

— Talán golyó ért, vagy rosztól lettél hirtelen? — vetette közbe a kérdést Béri Balogh Ádám, a ki nagyon szerette Gyurit és igyekezett őt mindenképen menteni.

— Nem ért golyó, brigadéros uram, és rosztól sem voltam! Inkább nagyon jól éreztem magam, — felelte Gyuri.

— Mért álltál hát ki a sorból? — hangzott a bíró kérdése.

— Azért álltam ki, mert én akkor ott már elvégeztem a dolgomat és új munka várt reám.

— Ezt nem értem, beszélj világosabban! — mondta szigorúan a bíró.

Gyuri emelt fővel folytatta:

— Úgy van, a mint mondom. Mikor én a

Frecskay Endre: Raguzai kikötő.

szorból kiálltam, a győzelem már a miénk volt. A labancz hanyatt-homlok szaladt...

— Ez igaz, — sietett megint Gyuri segítségére a brigadéros.

— Ebben a győzelemben pedig nekem nagy részem volt, — mondta tovább Gyuri. — Nem dicsekvéskép mondom ezt, csak az igazság kedvéért.

— Hogy-hogy? — kérdezte meglepődve a bíró.

— Úgy, hogy a győzelmet az a harci dal szerezte meg, a mit a katonák csata közben daloltak. Ez a dal lelkesítette, tüzelte föl a már végképen elcsüggedt kurucz sereget.

— Ez is igaz! — vágott közbe Béri Balogh.

— Jó, jó, de mi közöd neked ehhez a harci dalhoz? — kérdezte a bíró.

— Ő tanította meg a dalra a kuruczokat, — felelt Gyuri helyett ismét a brigadéros.

— És én irtam azt a dalt, — vette át a szót Gyuri, — és a muzsikáját is én komponáltam. Ime, itt a bizonyágom!

Dirib-darab papirosokat szedett elő a tarsolyából és az asztalra rakta.

A bírák és tisztek csodálkozva néztek össze. A papiros darabokon csakugyan annak a varázsos harczidallnak a szövege és kottája volt. Azon frissen, a mint Gyuri oda vetette tegnap éjjel. Piros vérről volt írva minden betűje, a Gyuri tulajdon vérével... mert tintát, tollat, kalamárist bizony nem hordozott magával a szegény kurucz katona. De nem is

lehetett volna hideg tintával megírni azokat a vért forraló, esudás kurucz nótákat. Egyedül csak vérről. Kurucz hősök szívének forró, piros vérével...

A szigorú hadbíró most már szelidebb hangon faggatta tovább Gyurit.

— De hát mégis mért álltál ki a sorból fiam? — Mért nem mentél tovább hős bajtársaidal előre, győzelemre, diadalra? ... Ha így cselekszel, lásd, most nem állsz itt a törvény előtt, hanem a dicsőség babérága körüli homlokodot.

— A dolgomat én akkor már elvégeztem és új munka várt reám, — ismételte Gyuri. — A diadal mámore új dalra ihletett. Ott zsongott, zengett az új nóta már a szívemben... Azért maradtam hátra, hogy leírjam. Arra gondoltam hirtelen, hogy valami ostoba golyó-bis hátha átfurja a szívemet a csataterén... és kiröpül belőle a dal és elszáll mindörökké... Nem magamat féltettem. Értem nem lett volna nagy kár. Hisz én csak egy ember vagyok. Hanem az a nóta százak, ezrek helyett harcolhat majd!... Századokat, ezredeket lelkesíthet, tüzelhet újabb diadalra!... Ezért maradtam el. Ime, itt a nóta.

Ezzel újabb papiros szeleteket vett elő és az asztalra tette.

A hadi törvényszék tagjai kézzől-kézre adták

A VADASZATI KIÁLLÍTÁS A FÖLDMŰVELÉSI MINISZTERIUM CSOPORTJÁBAN.

AZ ÁLLAMVASÚT KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

a gyönyörű kurucz nótát, aztán tanácstalanul néztek egymásra. Hogy most már mit is csináljanak hát Nótás Gyurival? Annyi bizonyos, hogy Gyurinak tökéletesen igaza van, de az is kétségtelen, hogy azért a hadi törvényeket is megszegte, mert a katonának csata közben helyét elhagynia nem szabad.

Végre is így szólott a hadbíró:

— Ez nem olyan közönséges eset, a melyet a paragrafusok szerint lehetne megítélni. Az egész ügyet a fejedelem elé fogjuk terjeszteni, az ő bölcsesége majd megtalálja a helyes ítéletet.

*

És másnap megjelent a fejedelem ítélete. Így kezdődött: «Nagy, másképen Nótás Gyurit ezennel kinevezem hadnagyommá...»

És lón nagy öröm és vigasság a bölcs ítélet hallatára az egész kurucz táborban.

GRAFIKAI- ÉS TAVASZI TÁRLAT.

A haldokló saison utolsó erőfeszítése a Nemzeti Szalon grafikai és tavaszi kiállítása. Pedig kár, hogy ennyire kiszorult a kiállítási időnyből; megérdemelt volna valamivel «rosszabb» időt is, mikor kevésbé csábító odakünn a napsugár s az orgonabokrok mámorító illata. Májusban a papírra vetített természet már nem igen bír versenyezni a szabad természettel — a grafika pedig éppen nem. Közönségünknek amúgyis vajmi kicsiny az érdeklődése e nemes és nálunk kissé érdemet-

A MAGYAR UTCZA.

A LONDONI MAGYAR KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

lenül el is hanyagolt művészet iránt, úgy, hogy az államnak kell pótolnia a társadalom részvételéből fakadó mulasztásait. Nem is dicsérhetjük eléggé a kultusz-kormányt, hogy díjak kitűzésével ösztönzi művészeinket a grafika ápolására s erkölcsi kitüntetéssel, sőt anyagi jutalmazással is igyekszik kárpótolni azokat, kik az eset helyett a czeruza, toll, kréta, vagy rézkarcz felé fordítják figyelmüket.

Az idén immár ötödször hirdet pályázatot a kultuszminisztérium grafikai díjakra s a legváltozatosabb grafikai munkákat kívánja cserébe az 500 koronás díjakért. Van díj alkrajzra, tájrajzra, a könyv természetéhez alkalmazkodó rajzra (illusztrációra), eredeti met-szetre, karczra, könyomatra, vagy a grafikai művészet egyéb fajára és végül vízfestményre. A pályázatok minden évben sikerrel is jártak, s legjelesebb művészeink sorra vitték el a kitüntetést. Glatz Oszkár, Major Jenő, Nagy Sándor, Rauscher Lajos, Edvi Illés Aladár, Tull Ödön, Olgyay Viktor, Barta Ernő, Chabada Béla, Pravotinszky Lajos, Conrad Gyula, Székely Árpád: ezek az eddig díjazottak, a legtöbb köztük ismételtelen is megkapta a koszorút. S ha nézzük az ideai munkákat, fel kell hogy tűnjék: a legtöbb és jobbára a legkiválóbb munkákat is megint ezek a művészek küldték a kiállításra.

Bogányi leány.

Palonai menyecske.

SOKÁCZ NŐK A ZOMBORI KIÁLLÍTÁSON. — Krump Vilmos amateur-felvétel.

Már ebből a körülményből is, de különösen a grafikai művészet természetéből nyilvánvaló, hogy a rajzolás tudománya s a grafika technikai eljárásai nem azonosak a festés művészetének tudományával, sőt attól sok tekintetben merőben különbözők. Főleg a grafikai technikákra áll ez. Ezek egészen speciális érzéket, egyéni kitaláló elmét, valóságos intuícziót és szakadatlan gyakorlatot kívánnak. Legjobb példa erre *Olgay* Viktor, a mintarajziskola kitűnő tanára, a ki egy egész életet fordított a grafikai eljárás tökéletesítésére, s a ki több egészen új technikát talált föl s egész nemzedéket nevelt a grafikanak. A *Nemzeti Szalon* tárlatának java darabjai is töle és tanítványaitól valók.

Rauscher Lajos szintén szorgalmas művelője főleg az aquatintának. *Wellmann* Róbert a krétarajzban erős; *Conrad* Gyula a rézkarcban és fametszésben válik ki; *Vadász* Miklós szén és crayon-rajzai sok párisi kellemet árulnak el; *Simay* Imre pompásan tud jellemezni tollal és krétával; *Pörge* Gergely friss impressziókat vetít a papírra czeruzával; *Sarkady* Emil Beardsley szellemében illusztrál, *Szekely* Andornak linouem-metszései és színes rajzai artistikusak, míg *Boemm* Ritta a vízfestményben a legerősebb — még a férfiak között is. De valamennyiükön meglátszik, hogy vérbeli grafikusok s ha egyik-másik még inkább rajzoló is képet, mint grafikai vázlatot, idei erőpróbájuk után nincs okunk kételkedni a magyar grafikai művészet jövőjében.

Az olajfestmények inkább csak kiegészítése e tárlatnak, s csak a tavaszi tárlat hagyományos kötelessége szolgáltatta a legtöbbet sorompóba. Néhány figyelemreméltó kép azért akad a kis méretű kiállításon is: így *Csók*: «József és Potifárnéja», egy erősen Gauguin hatása alatt készült kompozíció; *Góth* Móríc néhány realiztikus tanulmánya; *Zemplényi* Tivadar tájképei; *Márk*, *Tull* és *Pentelei-Molnár* János figurális dolgai, *Fényes* Adolf két roppant egyszerűséggel felfogott pasztelleje, s *Gulácsy* bizarr álomképei. A plasztika szinte teljesen hiányzik: *Murai* Stefánia egy erőteljes gipszreliefje, a «Páduai Szent Antal» azonban a nagyterembe került. Erdemfokozat ez is, ha a nagyközönség nincs is kellőképpen tájékozva az ilyen tárlatrendezési kulisszatitkokban.

BAZSALIKOM.

Nádasdy-díjat nyert költői elbeszélés.

Irtja Erdélyi Zoltán. (Folytatás.)

IV.

«A nagy világon e kívül
Nincsen számokra hely!»...

Tíz év elszállott!... Ősz hajszálak
Vegyültek sok sötét közé,
Neve asszony lett sok leánynak,
Apróhad is gyűl sok köré!

A kis diákból lelkes ifjú,
S az ifjúból lett férfi, kit bü
Órölet lassan gond nyomán...
És mégis! Tíz év pillanat csak
Ki túl van rajt', s ki innen, annak
Ködkép jövődől távolán!

Tíz év... egy fölesapódó hullám
Időnk morajló tengerén,
Sóhajts szálló szélnek szárnyán,
Támadt, s kilobbant röpke fény!
Porszem, mit bűgő szél ha fölkap,
Ki tudja, merre volt még tegnap?
Időbe, térbe — semmiség!...
Tíz év! nem sok még szenvedésnek,
Még gyötrelmeknek sem! Reménynek,
S vágnak meg ép alig — elég!

Csak a ki távol van honától,
S szeretné látni újra azt,
A kit epedni kész a távol,
S így ér meg mindig új tavaszt;
A ki, — menjen bár jól a dolga —
Bús könnyet hullat vízbe, borba,
S egy vágy kísérti csak: a hon...
Óh! annak tíz év eltűnése,
Nem az idő hullámvérése,
Pokol! mely kárhozatba von!

Szeretne szállni a madárral,
Rohanni zúgó fellegen,
Mégküzdni zúgó tengerárral,
Attörni völgyön és hegyen!
Vasércz, mely mindig mágnest érez,
S utat sóvárgó, bús szívéhez,
Csupán egy vágy lel: a haza!...
Óh! annak tíz év végtelenség,
Gyötrelmes, átkos kénytelenség,
Lázás kinoknak halmaza!

... De «mister Végi»-t ez nem bántja,
Honvágy nem győtri őt soha.
Ha dolgát végzi, hasznát látja,
S haszon a célja, s ostora.
A fő a «bussenis», ebből él meg,
Az ábrándoktól ez kímél meg,
S ámbátor ép' nem megható, —
De meg se esal, de hü, de hálás,
Meg nem zavarja szív, — s fejfájás...
Egyszóval: kézzel fogható!

Óh! mister Végi szörnyű józan,
Csak számít és nem érzeleg.
A sóhajtsban hogy mi jó van?
Nem érti, ő már nem gyerek!
A munka lett meggyőződése
És ideálja lón a méhe:
Az élet: gyűjtés, semmi más!
Kinek gyűjt? mért gyűjt? azt se' kérdi.
Csak gyűjt, s örül, hogy ezt úgy érti,
Mint messze tájon senki más!

Mert hát a méhecskék sem értik
Egyképen ezt a tudományt!

Vannak, kik messziről megérik
A sok himpört, a jó irányt.
Mások meg dolgozhatnak hévvel,
Be kell, hogy érzék a kevéssel,
Meg nem lélvén a jó utat, —
Tanulni kell ezt is! (Szerencse
Sokat segít!) s a dolgok rendje:
Hogy az talál, ki — jól kutat!

Ő is keresgél jó sokáig,
Itt is, meg ott is hasztalan',
Gázolt, kátyúba' járt bokáig,
De most már sima útja van!
Am mennyi küzdés, hány csalódás
Kísérte eddig! Bús lemondás
Avarján mennyit bandukolt!
A kishitűség árnya, réme
Már-már megejté, míg a révbe
Beért, vagy inkább — bébotolt!

A mint elérte új hazáját,
S lábával földjét illeté,
Az «y» bötüt s a «h»-áját
Nevéből rögtön elveté.
Nem Véghy már, csak Végi kurtán,
Előnév nélkül, s mister pusztán,
Nem nagyságos, tekintetes...
Demokratának csap föl rögtön,
Hogy ez szeszély? vagy józan ösztön?
Kutatni ezt nem érdemes!

Azzal kezdé tehát, hogy vesztett.
Igaz, hogy sallangot csupán,
De mit csak így «formába'» kezdett,
Folytatta «tényleg» azután!
Kezdetben úr volt, míg volt pénze,
Szemlélődött csak, tervbe véve
Száz és százféle üzletet, —
Most ebbe fog, majd arra vágyik,
Ez kényelmes, de jobb a másik...
S elveszt így sok napot, s hetet.

Nyit üzletet, a melyben árul
Gyümölcsöt sajtot és tejet.
De a gyümölcs ép akkor drágul,
S tejet a yankee nem szeret.
Belébukik hát, s így okulva
A tej helyett a szeszre, rumra
Veti rá buzgóan magát!
Bar-t nyit, de tisztességgel mérve,
Itt is csak ráfizet a lére...
Búsul, boltot zár, s megy tovább!

Tünődik ismét jó sokáig,
Aztán eszébe jó a föld!
Földet, s paraszti munkát áhit,
Kunyhót, a melyen gölya költ.
Szatócának rosz, azt már belátja,
De tán a föld itt jobb barátja,
S hübb, mint az elhagyott mező!...
Farm-ot keres hát, jót és szépet,
Barátságos, szelid vidéket,
A hol a fü is rendbe nő!

Csak egy a baj, hogy szép vidéken,
A hol a «kultura» közel,
Nem kapni földet semmi pénzben,
Ott mindent benszültől kezel.
De pénze sincs már épen annyi,
S köthetné egy helyhez magát, —
Még hát keresni messzebb tájat,
A hol se ember nincs, se állat,
Csak erdő, hegy, s vad pusztaság!

Azaz, hogy állat van, de vad csak,
S pár ember is, de még vadabb.
A kik szép szóra mit sem adnak.
(Közöttük össze szedd magad!)
Nyakig fegyverbe' házat épít,
Szoktatja lassan háza-népit
Dologhoz, s harcchoz egyaránt, —
Keszerves munka, ám megkezdte,
S biztatja dacz, ha kedvét szegte,
Hogy föld helyett sziklába szánt.

Az első év csak azzal telt el,
Hogy földet tört és irt gyomot,
A másodikban bős elemmel
Titáni mód' viaskodott.
Itt mindennek nagy az aránya,
Verébnék is ölyü-s a szárnnya,
Mi másutt szél, itt fürgeteg, —
Cyclon csapott rá, mint a vérese,

S habár földjét csak széle érte,
Az aratott, bár — ő vetett!

A másik évben indiának,
S csikóslegények, félvadak,
A kiknek vagy nincsen ruhájok,
Vagy csak kevés, — raboltanak.
Raboltak úgy, hogy elhajtottak,
A mennyi állatot csak tudtak,
S a mi nem mozgott, vagy szaladt —
Fölgyújtották, hogy útjuk lássék...
Az volt a fény! az volt az árnyék!
Az volt a rémes virradat!

Aztán egy évnek bő termése
Kárpótlást ígért mindenért.
Kalásza' ringott dús vetése,
Aczélos magva kincset ért.
Le is aratta, el se verte
Se szél, se jég, megelt a verme,
De hajh! mind ottan is maradt!
Ki elvinné, megvette volna,
Fél se nézett... városokba
Az út innen nem volt szabad.

Ott volt tehát, a hol a — mádi,
Az a bizonyos földije.
Hopp! földi? Ez baj! Ej no lám' ni!
Mért épen — ez jár eszibe?
Azért se kell a honi példa!
Tud egy számról, — ez nem tréfa! —
A mely, mikor ía-za ép'
Török mezőn, — frankok követje
Elámulatban ezt rebegte:
«Tout comme chez nous! Mon dieu! be szép!»

Igy járt hát ő is: ép mint otthon,
Saját zsirjába fult bele.
Hegyet átugrott, ám egy dombon
Megbotlott: nem számolt vele.
Keszerves volt ez mindenképen,
De főleg itt, e vad vidéken,
A hol a napfény sem meleg,
A hol virág nincs, nem nevetnek,
A hol barát nincs, nem szeretnek,
Élnek csupán az emberek!

Van itt rend, van jog és szabadság,
De a rend még rendszertelen,
A jogban nincsen sok igazság,
És a szabadság szertelen.
A szent «egyén» itt túlteng szinte,
De a tömeg azért a lynch-re,
Legott és könnyen kapható. —
S a mit a bíró meg nem itél:
«Qui vivra verra» — bölcs ki így él —
Megszerzi egy — pisztoly-golyó!

Lám Végit is egy ősi reggel,
Háznépe azzal lepte meg,
Hogy nyers erővel, durva kedvvel
Mije volt, mindent elszedte.
Közös és elszánt akarattal,
Nagyobb erővel, mintsem zajjal,
Kitétek szűrtét csöndesen,
S hogy ez a «formát» mégse sértse,
«Adás-vevési szerződés»-be
Foglaltak mindent rendesen.

Mehetett volna most panaszra
Bár jobbra, balra, hasztalan!
— Ah well! — mondták volna arra,
— Hisz a papiros rendbe van!
... De meg miért is visszakérni,
Miből meg úgy sem tudna élni!
Hisz ez kedélyes állapot!...
Szabad lett, nincsen többé földje,
Mi meddő vállalathoz kösse...
Isten veled farm! jó napot!

Emléklül még levág egy ágat,
A melynek célja — úgy lehet —
Az lesz talán, ha rája támad;
Emléklül úz el majd — ebet.
De hát emléket el mi kerget?
Elűzni súlyos lelki terhet
Egy ág, egy «hess»-szó mind kevés!
Am erre nincs is semmi szükség,
Mit érez, nem bü, keserűség,
Sőt inkább — megkönnyebbülés!

Egy titkos hang azt mondja: Látod,
E honba' sincsen jobb hazád!
Hol a siker? mit lelked vágyott?

Bácsi sokácz menyecske.

Palonai leány.

SOKÁCZ NŐK A ZOMBORI KIÁLLÍTÁSON. — Krump Vilmos amateur-felvétel.

S a nap, mely szebben sütné rád?
S te mégis gögös, vak hevedbe',
Még sértve apró érdekedbe',
Szülő anyádra dobsz követ!...
Ez az! — riad föl most sötétén,
Anyám ó, s töle bűn és szégyen,
Hogy eltaszított, s nem szeret!

S megint a régi dacz heviti,
Tagadja, hogy még ő magyar!
Ha kell, az éltét elveszíti,
De élni, küzdeni — itt akar!
Lesz inkább koldús, béna, sánta,
Kész minden megpróbáltatásra,
De itt, s csak itt, mint számzótt!...
Lázong, de épen lázongása
Mutatja: elhagyott hazája
Szívén mi nagy sebet ütött!

... Megy hát előre ezeltudatlan',
Azaz csak — egy czél kergeti,
(Mint kórót szél a sivatagban)
Hogy életét mint tengeti?
Nem finnyás: vállal minden dolgot,
Tányért törül, vagy őriz boltot,
Lovat hajt, s árul olvasót;
Lesz bányász, aztán ügynök «halba'»,
S a kik közé a sorsa hajtja:
Lesz német, lengyel, morva, tót!

Mindent megpróbál, semmi sem megy,
Alig kezd, mindent abba hagy,
A mit ma árul: omnibusz jegy,
S holnap már: tők, meg dinnye, nagy.
Egy hétig hordár, aztán miszet
Tanít, hogy hajtsjon ponny-t, gigg-et,
Majd ismét tánc — s illemtanár, —
Ma nincsen egy falatja, s fázik,
Holnap meg jóllakik rogyásig,
Havannát szí, s a — clubba jár!

Mégél hát, ah! de ez nem élet!
Alapja léha, ingatag!
Nyomorg a test, fás lesz a lélek,
Jól élnek így tán a vadak!
Már-már elcsügged, nézi, látja,
Mint züllik el sok új «barát»-ja,
— Kalandor-nép, mint ő maga...
De még nem enged, még egy téje
Maradt: aranytermő vidékre
Csábít plakátok tűz-szava.

Föl hát szerencse-hadjáratra!
Ha mer, még nyerhet is talán.
S ha veszt? Eja! mért gondoljon arra? —
Ebéd lesz hollok asztalán.
Mást nem veszíthet ez az élet
Csak addig szép, a mig megélhet,
Éhezve, fázza kin, teher...
S nem mindegy az: sorból hol áll ki?
S a mig testből lelke száll ki,
Hol sóhaj búsút «for ever?»...*

* Örökre.

Főnt éjszakon, hol zord, kietlen
A hó- s jégfödté pusztá táj, —
Arany szem csillog a fvényben,
S utána ezrek körme vāj.
Ehezve, fázza, rongyba', sebbe'
Csörtet felé kincsesök serge,
Sovárgó láztól mind beteg, —
Folyót felfognak, sziklát bontnak,
Szemébe néznek száz pokolnak,
Szívük csak kincsekért remeg!
(Vége következik.)

EGY SZEMTANÚ A LÁNCZHÍD ÉPÍTÉSÉRŐL 1843-BAN.

Széchenyi leghatalmasabb emlékműve, hazánk technikai büszkesége, a Lánchíd, az idén tölti be elkészültének hatvanadik évfordulóját. Műszaki tekintetben ma már túlszárnyalták az öreg hidat, maga is roskadozó, mint az öregek, úgy, hogy javításra, erősítésre szorul, de a maga idejében a magyarság hírének becsületet szerzett s nemzeti újjáéledésünknek imponáns monumentuma s jelképeként tekintjük.

Az utolsó lánccszemet 1848 július 18-ikán húzták föl rá. Ekkor történt az a szerencsétlenség, mely Széchenyi életét is veszélyeztette. Egy lánccz elszakadt s a lezuhanó óriás tömeg lerombolta a munkahidat. Több száz ember vízbezuhan, Széchenyi is. Borongó jóslattal mondta a legnagyobb magyar ekkor, hogy hazánk is így jár: a 12-ik órában török össze minden.

A szabadságharcz kitorése a hídmegnyitást megakadályozta. 1849-ben az «összkormány» nevében Haynau nyitotta meg a hidat.

Családi leveleim közt érdekesre akadtam. Az öreg Szász Károly, a nagyenyedi tanár, 1843-ban londoni útjára indult. Pesten kiszállott, meglátogatta Széchenyit s maga a legnagyobb magyar vezette el az épülőben levő hidhoz s mutogatta neki épülő stádiumában. A mit látott, hallott a későbbi államtitkár, a kiváló státusz szónok, azt levélben írta meg Vajda Dánielnek, a báró Kemény Simon fiai nevelőjének, régi jó barátjának.

Nem lesz érdektelen a «Vasárnapi Ujság» olvasói előtt, ha a levélből a Lánchidra vonatkozó részt közöljük most, öreg hidunk jubiléus évében.

A levélnek ez a része itt következik:

Pest, III/17. 1843.

... Meghívott délután magához, hogy a hidépítéshez elvezessen, mi meg is történt

MELLÉKTEREM.

s az egyik legérdekesebb pesti expedíció. Mind a négy zárgát készen van, de a bel-sejőkbeni munkálatok elhaladása nagyon különböző. Míg a Pest felőli szélsőben az oszlop addig van felvive, hol a lánczó vagy bog beléhelyezendő, mi a víz közepállású színén alul circeiter 8—9 talp — a budaiból most merik a vizet — valami differentia miatt, mely a kamarával közbejött s másfél évi scriptitációt okozott. Minthogy pedig a négy oszlopnak körülbelül egyszerre szükséges emelkedni, azért az innensőknek csak lassan folytatták eddig a munkát; de a jövő héten, mint Széchenyi mondá, 1000 új nap-számás áll bé a dologba. Kőberakást tehát most nem láttunk, de eléggé gyönyörködtem a már bérakottakban, melyekben az anyag, a behelyezés pontossága, erőssége, mindenben a esinosság, praecisio bámulatos. Egy-egy darab kő 100—150 másás; egy ilyen legnehezebbet én magam is egyedül fölemeltem minden erőlködés nélkül. A köveket téglarakással is váltják föl részenként; de milyen téglával! Még a Farnoténál is jobbak, erősebbek,* s a mi szemembe ötlött, egyik lapja öblös, hogy a más benne job-

* A nagyenyedi kollégium gazdasági felügyelő tanára volt, ki házi téglagyárat létesített s vele élődik, czélozva a gyár téglaproduktumára.

SZTERÉNYI JÓZSEF ÁLLAMTITKÁR ÉS FERNBACH KÁROLYNÉ, A KIÁLLÍTÁS VÉDNÖKNŐJE KISÉRETŰKEL.

Az egészet két ifjú Angol igazgatja. Clark, a mintegy 25 éves, s egy még ifjabb, körülbelül 20—22 éves gyerek forma (nevét elfelejtettem), 10 pf. napontai díjjal, s még tetemes remunerációval a munka bévégezésekor. A zárgátokat Clark a főépítő kiadta bizonyos Birge nevének, s azoknak ez volt a mestere.

Bécs, 20. Mártz. 1843.

(Pesten bé nem végezhetvén levelem, itt folytatom.)

Maga az öreg Clark minden költségei megtérítésén kivül jutalmul kapja az egész summának, melybe a hid kerüland, 5 pent-jét s különös, mint Széchenyi mondá, hogy Angolhonban ily alku megszokottabb, melyben tetszőleg a művész érdeke hozná magával, hogy a vállalkozót minél inkább megköltesse és mégis Clark soha egy művénel is felül nem haladta, sőt el sem érte költségekben az előleges számításat...

A Lánczhid alapkövetelésének ünnepét Barabás Miklós festménye őrzi az utókornak. Építése történetéhez Szász Károlynak ez az élelírása szerény rajzként odacsatolható. Szabadságharcunk idején képét egykorú rajzok őrzik. Közleményemmel tehát, úgy vélem, az öreg hid életrajzi adatait egészítem ki s járulok hozzá az általános örömhöz, melylyel e monumentumot minden igaz magyar megtekinti e jubilaris évében. Székely Ödön.

A KIÁLLÍTÁS NAGYTERME.

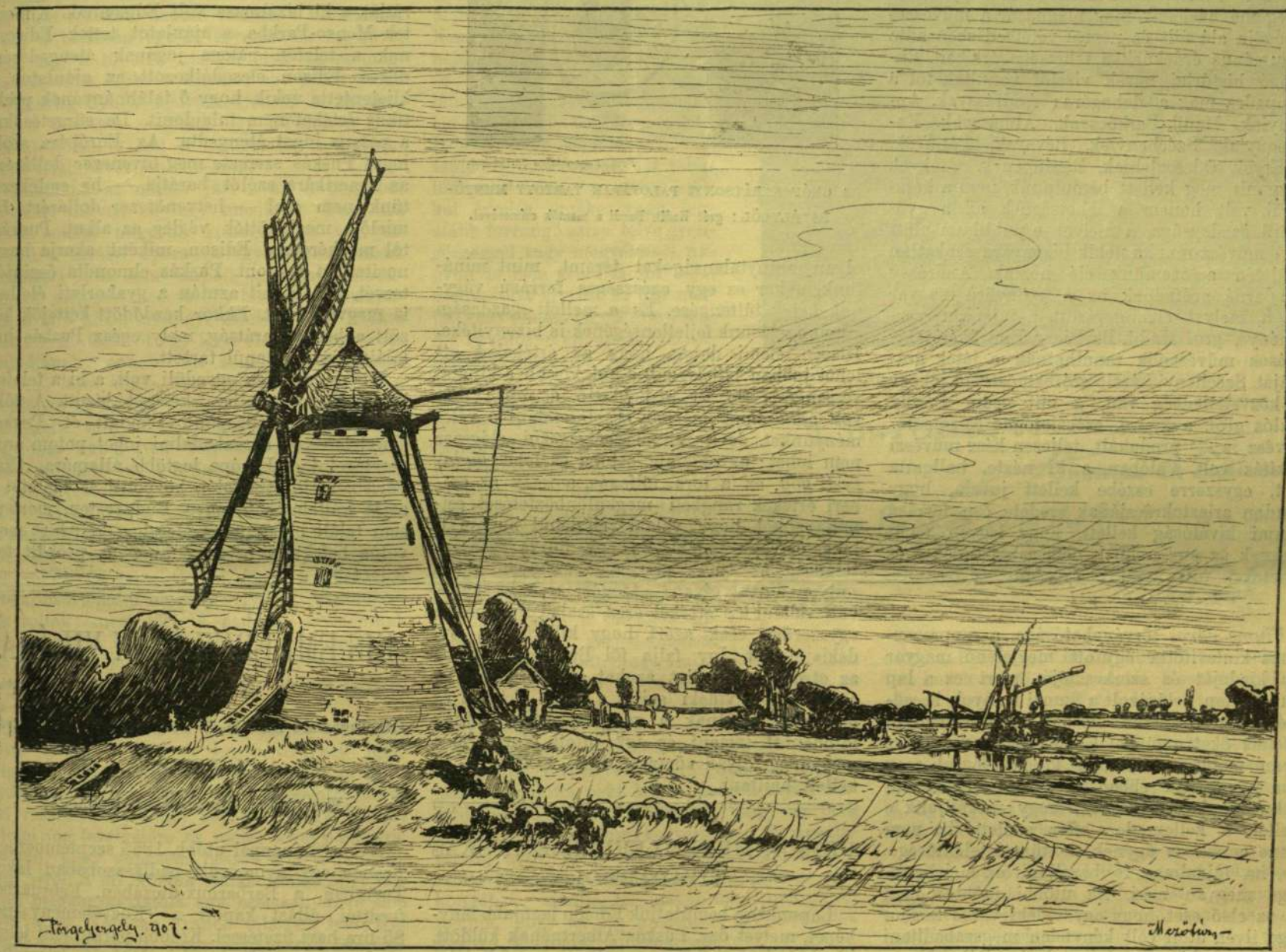
A ZOMBORI HÁZIIPARI KIÁLLÍTÁSBÓL.

A HÉTRŐL.

A hosszú ülések. A törvényhozás megszűnt ebéd-előtti foglalkozás lenni, a parlament immár lámpavilág mellett is dolgozik. Hogy micsoda jogos alapja volt annak a fölháborodásnak, a mely az immáron életbe is lépett házszabály-reform tárgyalása idején alkotmányellenes merényletnek hirdette a képviselő urak időbeli elfoglaltság dolgában való nagyobb megterhelését, erről most már talán ne is beszéljünk. A mennyi teherbírása egy kis iskolásgyerekek szervezete köteleze van, legalább annyit elvárhatunk olyan férfiak fizikumától is, a kik az ország érdekeinek emelésére értek hivatottságot. A hosszú ülések sulya alatt a leggyöngébb szervezeti képviselők se fognak összeroppanni, de össze fognak roppanni a gyöngye szervezeti dikezőik. Ellentmondásnak látszik, pedig úgy van, hogy a hosszú ülések

ragadnak a könyvei. A beszédekből csak azt fogják közölni a lapok, a mit közölni muszáj, mert érdemes, a minek meglesz az az eredménye, hogy a képviselők is csak azt fogják elmondani, a minek legalább ők maguk megvannak győződve az érdemes voltáról. Minek fáradjon az ember, ha ez se magának, se a pártja érdekének nem kamatozik? A házszabály-revizio ilyen módon a szónoki művészet reviziója is lett. Az a régi fajta szónoki művészet, a melynek az volt a csodálni valója, hogy a jó tüdejű virtuóz négy óras-zóarádattá tudta fölhigitani azt, a mit négy perc alatt is el lehet mondani — a szegény Succi sorsára jut. Ez a derék «művész» abban volt nagy, hogy harmincz napig tudott koplalni. Egy ideig bámultak és a közönség busásan fizette a belépő-díjat, hogy láthassa a nagy éhezőt. Közben azonban az emberek elkezdtek gondolkodni azon, hogy mi hasznuk van a

hogy minálunk — és nem csupán a fővárosi ügyek területén — a közügyek szolgálata a magánbecsület igen nagy mértékű kiszolgáltatását is jelenti. A közügyben folytatott tevékenység természetesen utat nyit a bíráló szabadságának. Bizonyára senkinek se jut eszébe, hogy ezt a szabadságot megnyirbálni vagy korlátozni kívánja. De szegyetlenes elfajulás az, ha ez a kritika a lelkeben gyanakvással, a megnyilatkozásában rágalmozással züllik. Már pedig minálunk erre egyenesen megdőbentő a hajlandóság. Egész karrierek épülnek rajta. Emberek súlyt, nevezetességet, félelmisséget, tehát egy bizonyos formájú tekintélyt szereznek maguknak azzal, hogy mindig távol maradván minden alkotó, minden pozitív munkától, következetesen megszólják, leszólják, sőt meggyanusítják és megrágalmozák azokat, a kik maguknak a dolog nehezebb felét választották. Talán a világon sehol se emlegetik

MEZŐTÚRI SZÉLMALMOK. — Pörge Gergely rajza.

nem kedveznek a hosszú szónoklatoknak. Már tudniillik azoknak, a melyeknek az egyetlen tulajdonságuk az, hogy hosszúak. Ezeknek a szónoklatoknak két forrásuk volt. Az egyik: a taktika, a másik: a hiuság. Taktikai erejét a hosszú beszédnek a még hosszabb ülés elvette. Egy negyedfél órást még el tudott nyelni egy négyórás-járatu beszéd-atléta, de egy tizenkét vagy tizenhatórás ülés könnyen elnyel minden ilyen bravurt. — A hiuságnak is meglehetősen beborult. A parlamenti szónok publikuma nem a karzat közönsége, hanem az — ujság. Ez az ország füle. Már pedig a hosszú ülések rákényszerítik az ország fülét, hogy ugyancsak megrostálja, a mit magába beereszt. Nyolcz vagy esetleg tizenhat óra beszéd-anyagának tömegéből igazán csak a szemnek juthat hely az ujságokban, mert az első lapról az utolsóig nem tömthetik meg magukat parlamenti szónoklatokkal. A szalmája ott marad a képviselőház naplóiban; igen diszes hely, de diszes hely a könyvkereskedés polca is (a világ legelőkelőbb társasága gyűl ott össze) az irónak mégse öröm, ha ott

Succi mester művészetéből — nekik? Vagy mi gyönyörűségük? És mert erre a kérdésre nem találtak feleletet, nem voltak többé kíváncsiak rá és a szegény Succi — éhen halt.

Az erkölcs őrjei. A budapesti városházán a héten sajtáságos és megdőbentő háttérű dolog történt. Budapestnek kölcsönre van szükség, pénz akad is a számára, de nem akad a főváros képviselőtestületében egy bizottságra való ember, a ki a kölcsönművelet programjának megismerésére vállalkoznék. Nincsenek a törvényhatóságnak olyan tagjai, a kik értenek az ilyen megszabású pénzügyi művelet mesteriségéhez? Vagy hiányzik belőlük a közügy szolgálásának készsége és hajlandósága? Szó sincs róla. Vannak ott igen szép számmal férfiak, a kikben az ilyen szolgálatnak a képessége is megvan, a készsége is megvan. És ha ez a képesség és hajlandóság mégis megtagadja magát egy nagy és mindnyájunk érdekében nevezetes föladattól, ennek egy szörnyszerű és szegyetleni való állapot az oka. Az,

annyt a panamát, mint minálunk, a hol egy otromba iskola típusá tette azt a puritánt, a ki azért puritán, mert — mindenki mást gazembernek tart. Ennek a típusnak a termőföldje ugyanaz a talaj, a mely a hősök virágait termette — a krakélérek koszorújának. A míg a levegő így inficziálva van, a míg egy tisztább erkölcs, egy egészségesebb megértés meg nem tisztítja, nem lehet csodálkozni rajta, ha odáig jutunk, hogy a közérdek szolgálásától ijedten retrál meg minden rávalóság és belső hajlandóság. Kinek legyen kedve a mások érdekeiért dolgozni úgy, hogy e munkának a maga becsületének a sérelme legyen a jutalma? Ha Zrínyi Miklós ma rohanna ki Szigetvárból, aligha merné megtölteni a zsebet arannyal, mert akadna, a ki rástütné, hogy — Amerikába igyekezett vele!

Magnások. Igazságos lélekkel nem lehet azt állítani, hogy a mi magnásainkat nehéz dolog lenne megmozdítani valamely nemes vagy hasznos, kulturális vagy jótékony cél érde-

kében akcióra birni. Sőt jóformán nincs ilyen természetű mozgalom, a melynek a vezetésében, irányításában, munkájában a magyar arisztokrácia nevezetes részt ne vállalna. Hogy a legismertesebb dolgot említsük, könnyű még rá visszaemlékezni, milyen terjedelmes és intenzív szerepe volt az arisztokrata társaságnak a közelmúltban a nemzeti ellentállás társadalmi munkájában is. De nem is kell hozzá az idők és események rendkívüli fordulása, hogy bőséges képvisellel ott lássuk őket minden társadalmi mozgalomban, a melynek a munkája a jót és a szépet szolgálja. A héten megint volt egy ilyen alkalom: a *Mentők ünnepe*. Hogy ez áldott, humánus intézmény ünnepét minél vonzóbbá tegye, a magyar mágnes-világ igazán gyönyörű áldozókészséget mutatott. *Karátsonyi Jenő* gróf és hitvese odaadták a szép célnak az ő fejedelmi otthonuk minden díszét és kényelmét, megnyitották palotájuk teremtőit a jótékonyág nevében szórakozó közönségnek. Egy egész sereg mágneslány meg mágnesúr, nem a készségük volt, hanem a tehetségük az a gyönyörű gazdagsága, a melyet a publikum előtt való művészi-munka nekik bizonyára szokatlan területén a szemünk elé hoztak. Andrassy Tivadarné grófné az a gyönyörű magyar dal, a melyet elzongorázott, a tulajdon szerzeménye, gróf Hadik-Barkóczy Endrénéől hivatalos művésznők tanulhatják a játék gráciáját, Széchenyi László grófnak ösejü jökevény köztvetelenség van, a mit pedig Bánffy Miklós gróf, a ki író, szociológus és rajzoló-művész is — produkált, teljesen kész művészi alakítás volt. Valóban, a ki nézte, hallgatta őket, egyszerre észébe kellett jutnia, hogy minden arisztokráciának eredete, őse, forrása valami kiválóság kellett, hogy legyen, tehát ezeknek az embereknek nemcsak palotákat és kincseket volt módjuk örökölni az őseiktől.

Fiume város törvényhatósága, a rapprenzentanza kiutasította egy ott megjelenő magyar lap kiadóját és szerkesztőjét, mert ez a lap csuf módon belégaólt a fiúmei leányok becsületébe. Ezért azután először elverték, azután kitétték őket a fiúmeiek. Rendben van. Nincs olyan magyar ember, a ki készséggel meg nem nyugodnék ebben az elintézésben. Nem is tartanánk érdemesnek, hogy megálljunk e mellett a kellemetlen affér mellett, ha nem lenne ennek az ügynek — tüneti jelentősége. De, ha fájdalmas is bevallani, ez a jelentősége megvan neki. Az utóbbi időkben nem ez az első eset, hogy egy vidéki város közönsége ilyen úton volt kénytelen megszabadítani magát a „közvelemény tolmácsaitól”. Nagyváradról például *toloncz-úton* liferáltak el két „szerkesztő urat”. Sehoh, senkinek se jutott észébe, hogy — visszakövetelje őket. A legkevésbé volt hajlandó a védelmükre kelni az az intézmény, a melynek a legsúlyosabb kárt okozták: a tisztességes magyar sajtó. Mert hogy ennek az erkölcsi vagyonát dezmálják meg ezek a legények a legázábbal, azt fölösleges bizonyítani. És mégis, ki kell mondanunk, hogy a tisztességes és minden tiszteletr érdemes magyar sajtó nemcsak kárvallottja, nemcsak mártírja ezeknek a viszonyoknak, hanem részben — okozója is. Igaz, hogy a mi hibája benne van, az egy generáció hiba minálunk Magyarországon, a hol egy orkán erejével sodor minden értéket, minden tehetséget, minden méltó ambíciót a vágy, hogy — Budapestre jöhessen. Szinte példátlan az a delejes erő, a melylyel a mi szép fővárosunk magába húz minden érvényesülni törekvő tehetséget vagy derékséget! És mely tehetőség nem törekszik érvényesülésre? A nagyvárosok, a fővárosok mindenütt értékesítő helyei az ország termelésének úgy anyagiakban, mint szellemiekben. A vonzó varázsuk tehát természetes. De mikor a centrumba való törekvés mohósága az értékek elhelyezésében

A GRÓF KARÁTSONYI PALOTÁBAN TARTOTT MENTŐK ESTÉLYRŐL: gróf Hadik Bandi a mentők ezimérel.

olyan aránytalanságokat terem, mint minálunk, akkor ez egy egészséges forrású vágyak beteg túltengése. És e mellett gazdasági gondolkodások fejletlenségének is bizonyítéka. Hiszen elemi dolog, hogy az értékeket ott lehet jobban elhelyezni, a hol kisebb a kínálat versengése. De itt a bökkenő, a miről már volt alkalmunk máskor is elmondani a véleményünket, de a mit meg kell érteni, elgyszer nem lehet: az oktan, ostoba és léha *budapesti góg*, ez a torz fölfogás, a mely az emberi értékek rangbeli megkülönböztetését csinálja abból, hogy valaki véletlenül budapesti lakos-e vagy vidéki. Ez egy durva igazságtalanság az egész országgal szemben, de a milyen durva, olyan — fogós is. A ki magában valami kis értéket érez, szalad Budapestre egyszerűen csak azért, hogy kikerülje a „vidéki” jelzést. Így falja föl Budapest meg ez az otromba előítélet azokat az energiákat is, a melyek a vidéki sajtó a maga értékes és fontos feladatának a magasságában tudnak mindenütt tartani és így jutott Fiume is a magyarság olyan „örszemeihez”, a kiket — ki kellett hajtani.

EDISON MEGEMLÉKEZÉSE PUSKÁS TIVADARRÓL.

Lapunkban bemutatjuk Edison legújabb fényképét, melyet öz. Puskás Albertnének küldött, kinek férje testvéröccse volt a nagy feltalálónak, Puskás Tivadarnak. E fénykép aláírásában Edison meglemezik Puskás Tivadarról, s önként kinyilatkoztatja, hogy „ő volt a világon a legelső ember, a ki a telefon központ gondolatát adta.”

Ez a kinyilatkoztatás, mely szinte emfaticus is egy kissé, biznyságot tesz egyrészt az Edison irigység nélkül való nagylelkűségéről, de másrészt arról a nagyrabecüléséről is, melylyel ő boldogult hazánkfia iránt viseltett.

A dolog tényleg úgy áll, hogy Edison, mikor felfedezte a telefont, egyáltalában nem reménykedett annak használhatóságában a praktikus élet szempontjából. Sőt azt hitte, hogy az afféle mulatótató játékszer marad csupán. Ellenben a fonográfól sokkal többet remélt, mint a mennyt az élet eddig beváltott. Azt hitte, a fonográf-lemerek ki fogják szorítani a nyomtatott könyvek nagy részét. Egész köteteket akart leírni egy fonográf-lemezre, a mely lemezt csak be kelljen állítani a készülékbe, hogy az felolvasson a hallgatónak akár egy hosszú regényt.

Mikor Európába híre jött, hogy Edison találta a telefont, akkor Puskás Tivadar Brüsszelben tartózkodott. Egy táviró-gépet hozott volt oda Amerikából, hogy bemutassa a városi

tanácsnak. A gép nyomtatott betűket továbbított egyik helyről a másikra, olyformán, mint a Hughes-féle táviró-készülék, csak hogy mig ennek kezelése igen komplikált, amaz oly egyszerű volt, akár az írógép. Puskás arra gondolt, hogy ezzel a táviró-géppel az egy helyen lakó üzletemberek bonyolíthatják le üzenetváltásaikat. Központi szolgálatot akart bevezetni, az egyes előfizetők be lettek volna kapcsolva a központba s az kapcsolva volna őket össze egymással, ha táviratot akarnak váltani. Szóval a telegraf számára akart egy oly központi szolgálatot létesíteni, a minőt később a telefonra nézve szervezett.

A brüsszeli városi tanács hajlandó volt megadni a szükséges engedélyt Puskásnak, mikor ő azt olvasta a lapokban, hogy Edison felfedezte a telefont. Azonnal tisztában volt vele, hogy az Edison telefonja sokkal alkalmasabb az ő céljaira, mint az a táviró-készülék, melynek szabadalmát megszerezte. Hajóra ült és visszatért New-Yorkba. Felkereste egy barátját, a ki bizalmasa volt Edisonnak. Kimentek Menso-Parkba, s ajánlatot tettek Edisonnak a telefon pátenis jogának átengedése nézve. Edison elcsodálkozott az ajánlaton, s kijelentette nekik, hogy ő találmányának praktikus értéket nem tulajdonít. De sürgetésekre a pátenis jogot átengedte. Az Európára szóló jogot Puskás szerezte meg ötven ezer dollárért, az Amerikára szólót barátja — ha emlékeztünk nem csal — hetvenötezer dollárért. De mielőtt megkötötték végleg az alkut, Puskástól megkérdezte Edison, miként akarja hasznosítani a telefont. Puskás elmondta öszintén tervét, azt, a mit azután a gyakorlati életben is megvalósított. Ekkor kezdődött kettejük között a benső barátság, mely egész Puskás haláláig szakadatlanul tartott.

Edison nem az egyedüli volt, a ki a telefon hasznathozó voltában keveset bízott. A tőke is tartózkodó álláspontot foglalt el. Puskás kénytelen volt a szabadalmi jogot potom áron vesztegetni el Európá legelső államára. Csak Párisban állította fel a központi szolgálatot a saját vállalatában, meg Budapestben, mert itt sem talált olyan tőkepenészt, a ki pénzt mert volna befektetni a még ki nem próbált felfedezésbe.

KIS EMBEREK RÉGI VILÁGA.

REGÉNY. (Folytatás.)

Irta Fogazzaro Antonio. — Fordította Bezerédj István.

IX. FEJEZET.

Kenyérrért, Olaszhonért, Istenért!

Nyolcz hónappal utóbb, 1855 szeptemberben, Franco egy nyomorult padlásszobában lakott Turinban, a Barbaroux-utczában. Februárban fordítói állást kapott a „Közvelemény”-nél, 85 lira havi fizetéssel. Később parlamenti jelentéseket is csinált és járandóságát felemelték havi 100 lirára. Dina, az újság szerkesztője kedvelte őt s egy kis rendkívüli munkát is szerzett neki, a mely további 25—30 lírát juttatott neki havonként. Franco megélt havi hatvan lírából. A többi Luganóba ment és Luganóból Ismael hűséges kezei útján Oriába. Hogy megéljen havi 60 lírából, ehhez oly lelkierő kellett, melyet azelőtt Franco maga sem tételezett volna fel magáról.

Összebarátkozott hat más, részint lombardiai, részint veneziai emigránssal. Együtt ékeztek, együtt sétáltak, együtt vitatkoztak. Kivéve Francót és egy udincit, a többiek 30—40 évesek voltak. Mindnyájan nagyon szegények, de azért sohasem akartak egy garast sem elfogadni a piemonti kormánytól segély czímén. Az udincit, ki egy gazdag, de osztrák érzelmű család fia volt s hazulról semmit sem kapott, jól értett a fuvalóhoz, hetenként négy vagy öt lezékét adott és fuvalót játszott a vig színházak kis zenekaraiban. Egy caprino-bergamascói ügyvéd, 1849-ben római katoná, könyvtáros volt egy nagy esernyő- és botkereskedésben, miért is barátai «Botos legény»-nek nevezték. És így tovább.

Mind agglegény volt, Francót kivéve, s mind jókedvű. «A hét böles»-nek nevezték és hivatták magukat. Uralkodtak Turin fölött az ő bölcsességükkel hét padlásszobából, melyek el voltak szórva az egész városban.

ták magukat. Uralkodtak Turin fölött az ő bölcsességükkel hét padlásszobából, melyek el voltak szórva az egész városban.

Legnyomorultabb volt a Franco szobája, melyért havi hét lírát fizetett. A padovait kivéve, a kinek a házbeli portás nővére felvitte a vizet padlásszobájába, a társaság mindegyik tagja maga szolgálta ki magát. Mindnyájan maguk tisztogatták cipőiket. Legügyesebb keze volt Francónak s az ő dolga lett felvarrni a barátai gombjait.

Étekezni Vanchiglia egyik vendéglőjébe jártak, melyet «Vendéglő a gyomorgöreshöz» névre keresztelték s a hol havonként 30 líráért kaptak villásreggelit és ebédet. Fényűzésük volt a «bicierin» (pohárka), keveréke a kávénak, tejnek és csokoládénak, mely 15 fillérért volt kapható. Ezt reggel itták. Franco lemondott a «pohárka»-ról s a velejáró egygarasos süteményről, hogy összegyűjtson annyit, a mennyi elég lesz egy kirándulásra Luganóba s egy kis ajánlékra Mária számára. Télen a Po melletti arkádok alatt sétáltak, azután beültek a kávéházba, a hol a társaság egyike sorrend szerint kávézt, míg a többiek újságot olvastak és megdézsmáltak a czukrot. Egyszer egy héten, hogy a Botoslegénynek kedveskedjenek, a kávéház helyett bevették magukat egy lebuja a Bertola-utczában, a hol a legtisztább és legfinomabb Giambavót lehetett inni.

Színházba az udincit járt s az ő kegyéből időnkint ingyen egy-egy másik is. Francóra nézve sokkal nagyobb kinszenvedés volt elmenni a királyi opera és egyéb dalszínházak hirdetései előtt, mint cipőit tisztítani. Szerencséjére megismerkedett egy bizonyos veneziai-val, a ki a közmunkaügyi miniszterium titkára volt s bemutatatta őt egy igen előkelő törzsorvos családjának; ennek volt zongorája, esténként szívesen látta néhány barátját és kütünő, abban az időben Turinban szinte egyedüli jó kávéval vendégelte meg őket. Mikor a hét böles egy vagy más okból nem töltötte együtt az estét, Franco elment ide a milánói ténre zenélni, művésztől beszélni a kisasszonyokkal, vagy politikáról vitatkozni a háziasszonyokkal, a ki eszes és antik lelkű, büszke velencei honleány volt, hőiesen szembeszállt a száműzetés nehézségeivel és keserűségeivel, lelket öntve férjébe is, a kinek első lépései nagyon súlyosak és keservesek voltak; mert tőle, a padovai egyetemnek már nagy hírű tanárától, a piemonti közigazgatás áldott jó, becsületes és kemény fejei nem kevesebbet kívántak, mint hogy vizsgát tegyen, ha ezredorvos akar lenni.

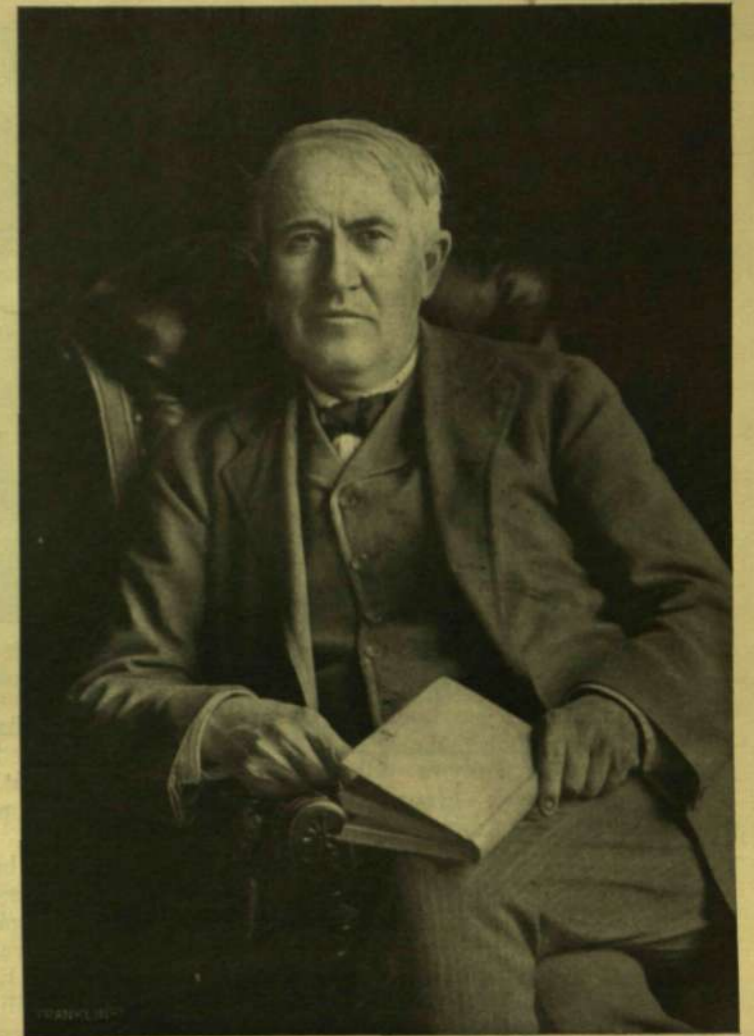
A levelezés Turin és Oria között nem tükörözött vissza Franco és Lujza lelkének igazi állapotát, simán, szeretetteljesen folyt, de bizonyára sok tartózkodással és óvatossággal mindkét részről. Lujza azt képzelte, hogy Franco felelni fog levélkéjére és reátér a nagy tárgyra. Látni, hogy sohasem beszél sem a levélről, sem arról, a mi köztük amaz utolsó éjjel történt, megköczkázott egy célzást. Erre sem jött válasz. Valóban Franco többször leült írni azzal a szándékkal, hogy szembeszáll feleségének eszméivel. Mielőtt írt, erősen érezte magát, biztosra vette, hogy gondolkozáva könnyen fog diadalmas érveket találni; jött is a tollára néhány hathatós érv, de azután leírva, azonnal felfedezte elégtelenségüket. Csodálkozott és bánkódott ezen, ismét kísérletet tett s mindig egyenlő eredménnyel. Pedig feleségének bizonyosan nem volt igaza; ebben egy pillanattal sem kételkedett; tehát kell módjának lenni, hogy ezt behozza neki. Tanulmányozni kell; de mit? hogyan? Megkérdezte egy paptól, a kinek kevéssel Turinba érkezése után meggyőzt. Ez a pap, egy kis, púpos öreg, nagyon tanult és lelkes egyén, meghívta őt magához a Passana-térre és lelkesedéssel ötekezett rajta segíteni, egy sereg könyvet ajánlott neki, részben, hogy ő olvassa, részben, hogy feleségének küldje. Erős orientalista és Szent Tamás nagy híve volt, igen élénk rokonszenvet érzett Franco iránt, talán az igaznál több szelímet és műveltséget tulajdonított neki, majdnem azt tanácsolta, hogy tanuljon héberül is határozottan azt akarta, hogy olvassa el Szent Tamást. Annnyira ment, hogy egy levélvázlatot adott át neki, felesége számára, melyben meg voltak a kifejtendő érvök. Franco azonnal bele- szeretett a kis öreg entuziasztába, a kinek külseje is egy szentnek tisztaságát mutatta. El-

kezdte tanulmányozni Szent Tamást, de nem sokáig bírta. Úgy rémlett neki, mintha tengerre szállana, melynek nincs se kezdete, se vége, melyen nem tud tájékozódni. A tárgyalásnak scholastikus elrendezése, az egyformaság az érvelésben és ellen- érvelésben, a fagyos latinság, mely telve van mély gondolatokkal, de szintelen a felületén, mindez három nap alatt elűzte jóakarátát. A levélvázlat érveit sem értette meg, csak kis részben. Megmagyaráztatta magának, jobban értette, hajlandó volt illetéknép vértve harezba szállani, de feszélyezve érezte magát általuk, mint Dávid Saul fegyverzetében. Súlyosaknak találta őket, nem tudott velük bánni, érezte, hogy ez nem az ő dolga és sohasem lesz azzá. Nem, ő nem jelenhetett meg neje előtt G. tanár kalapjában és reverendájában, theologiai lánzsát forgatva és metafizikai pajzsával fődözve magát. Belátta, hogy semmiképpen sem született bölesésznek, sőt talán hiányzott benne a szoros logikai érvelés érzéke, vagy legalább forrongó szíve, telve gyengédséggel vagy megvetéssel, nagyon is bele akart szólni saját szenvedélye szerint, az úgy melletti vagy ellene. Egyik este C.-eknél Beethoven 28. opusának Andantéját játszotta, egészen felizgatva és villagos szemekkel, a mikor halkan ezekre a szavakra fakadt: «Ah, ez az, ez az!» Semmiféle szent atya, semmiféle tudós nem volna képes a vallásos érzést úgy kifejezni, — gondolta, — mint Beethoven. Zongoráza egész lelkét tette a zenébe és szerettét volna Lujzával lenni, neki játszani az isteni Andantét, egyesülni vele így imádkozva a léleknek kimondhatatlan gerjedelmében.

Eszébe sem jutott, hogy Lujza, a ki különben is sokkal kevésebb élvezi a zenét, mint ő, az Andanténak inkább azt az értelmet adta volna, hogy a saját vonzalmi és a saját gondolatai közötti fájdalmas összekötözést tünteti fel.

Elment G.-hez, visszavitte neki Szent Tamást, bevallotta neki képtelenségét, olyan alázatos és meghatott szavakban, hogy az öreg pap néhány percznyi kedvetlenség és nyugtalanság után, megbocsátott neki. «Úgy, úgy, — szolt, visszavéve megadással a «Summa» első kötetét, — ajánlja fel magát az Úrnak és reméljük, hogy az Ég megadja.» Így végződtek Franco theologiai tanulmányai.

Ennyi elmélkedés a neje és saját eszméi fölött s főleg a tanár tanácsa, hogy ajánlja magát az Úrnak, nem volt haszon nélkül. Kezdte érteni, hogy némely dologban Lujzának igaza lehet. Attól a szemrehányástól, hogy ő nem él olyan életet, a minőt hite szerint kellene, jobban meg volt sértődve, mint minden egyébtől. Most egy önzetlen lelkesedés az ellenkező végre ragadt, balul ítélte meg önmagát; saját hibáit, a restséget, haragot, a torokosságot túlságosan nagyoknak látta s felelőssé tette magát Lujza gondolkodásbeli tévedéséért. S valóságos kéjjel vallotta ezt be, megalázta magát Lujza előtt, elválasztotta saját ügyét az Istenétől. Mikor megkapta állását a «Közvelemény»-nél és szabályozta saját kiadásait, úgy, hogy családjának küldhessen valamit, neje azt írta neki, hogy a járulékat határozottan nagyon is magas keresetűnek képest. A tudat, hogy Franco Turinban 60 lírából havonként megélt, keserűvé letet az élett Lujzának. Ekkor azt felelte neki Franco, s ezt nem egészen öszintén, hogy mindenekeletől sohasem szenved éhséget; de különben boldog volna, ha koplalhatna, mert benső vágyát érez életét megváltoztatni, bűnhődni a múlt tértelenségért, beleértve a sok fölösleges időt, a mit a virágokra s a zenére fordított, bűnhődni az elmúlt puháságért, minden gyenge-

EDISON ARCKÉPE, SAJÁTKEZŰ KÉZIRATÁVAL.

To Mrs Albert Von Puskas.

Thomas A. Edison

Theodore Puskas was the first man in the world to suggest The Central station for the Telephone

ségéért, beleértve a finom konyha és a válogatott borok iránti előszeretést. Hozzátette, hogy elmúlt életéért bocsánatot kért Istentől s azt hiszi, bocsánatot kell kérnie Lujzától is.

Lujza igen gyengédnek, de kevesebb ömlengéssel, Franco hallgatása a fájdalmas párbeszédről, nem tett szót neki; s hogy ő kezdje el, ily macacs hallgatással szemben, nem látott neki hasznosnak.

A munkára és önfeláldozásra vonatkozó szándékok nagyon meghatották; mikor olvasta a nagy bűnösek azt a vallomását s az Istentől s tőle való bocsánatkérését, mosolygott s megcsókolta a levelet, érezvén, hogy ezzel a ténynyel Franco alárendeli magát és belenyugszik az ítéletbe, mely első hallásra annyira felizgatta őt. Szegény Franco, ime, az ő nemes, nagy-lelkű természetének lelkesedése! De tartós lesz-e? Azonnal felelt, s ha feleletlen meglátott megindultsága, meglátszott mosolya is, a melylyel Franco nem volt megelégedve. Záródékában ezek a mondatok voltak:

«Olvassa mindazon vádakát, melyeket önmagad ellen emelsz, megbánással gondoltam azokra, melyeket én tettem egy szomorú éjjelen s éreztem, hogy te is rájuk gondoltál, mikor írtál, ámbár sem ez a leveled, sem a korábbiak nem tesznek rólok említést. Ezek miatt a vádak miatt bánkodom, kedves Francóm; de a többi dolgokról, melyekre annyit gondolok magányomban, — oh, mennyire szeretnék rólok még beszélni veled, mint jó baráttal!»

Lujza kívánsága nem teljesült. Erre a pontra Franco egyáltalán nem felelt, sőt első levele némileg hűvös is volt. Ezért Lujza nem tért többé vissza a tárgyra. Csupán egyszer írta, Máriaól szólólván: «Ha látnád, hogyan mondja el a Miatyánkot reggel és este s hogyan viseli magát a misén vasárnap, meg volnál elégedve.»

Francó így válaszolt: «A mit Mária vallási gyakorlatairól írsz, annak örülök s köszönöm neked.»

Úgy Lujza, mint Franco, majdnem minden nap irtak s leveleiket egyszer hetenkint küldték el. Ismael elment a lujanói postára minden kedden, elvitte az asszony levelét s meghozta a férjét. Juniusban Máriának kanyarója volt, augusztusban pedig Piero bácsi szinte váratlanul elvesztette balszemét, a mi egy időre nagyon felizgatta őt. Ezen két időszakban az oriai levelek gyakoribbak voltak. Szeptemberben a levelezés ismét hetenkint ment. Kiveszem a csomóból az utolsó leveleket, melyeket Lujza és Franco váltottak, azon események előestéjén, melyek szeptember végén érték őket.

Lujza Francónak.

Oria, 1855 szeptember 12.

A tisztelt Ismael úr igen megvárakoztatott minket utolsó leveleddel, mert Lujanóból a helyett, hogy Oriába jött volna, elment Caprinóba, hogy megünnepelje Sebastopol bevételét a scarseloni korcsmában; ott megívott egy «csöppet», onnan visszatért Lujanóba, a hol egy második «csöpp»-től úgy elaludt szerdán reggelig, mint a bunda.

Ha Dina megajánlotta neked, hogy néha egy színházi tárczát írj, annál jobb. Így majd ingyen hallhatsz egy kis zenét. A Valle-Intelvi ügyet illetőleg dícsérem okosságodat. Ezt egyébiránt annyira túlhajtottad, hogy abban sem vagyok egészen biztos, vajjon jól megértetted-e. Annyit értem, hogy háború esetére felkelést szervezendő uraink háta mögött szükség van néhány biztos személyre, a kikkel Turinból alkalmas módon lehessen közlekedni, akár egyenesen, akár a comói bizottság útján. Mindenesetre én magam megyek el holnap Felső-Pellióba, hol a járásorvos nagy barátja V.-nek és teljesen megbízható. Beszéllek tehát vele. A felfeslett belés miatt ne bánkódjál. Elég lesz, ha elhord a ruhát Lujanóba, majd ha jösz. Majd eszemben tartom s megígérhetem, hogy az ujjakat selyemmel fogom kibélelni, egy szoknya segítségével, melyről anyám azt állította, hogy az Affaitati-családból származott át a Ribera-családra a múlt században; a szoknya sárga, vörös virágokkal és sem én, sem Ombretta kisasszony, sohasem fogjuk viselni.

Ombretta kitűnő jól van. Három nap óta, mióta a nagy meleg szűnik, visszatértek színei. Ma reggel adtam neki az első olvasó leckét Lambruschini módszere szerint. Mária kielégítő gyorsasággal tanult. A lecke közepén belépett Piero bácsi és felkiáltott: «aj nekem!» Azután tiltakozásaim dacára, nagyon sajnálkozott Márián. Ez azt felelte, azért tanul, hogy irihasson a papának. «Iri a papának», ez a roszmeje s azt hiszem, hogy ha iratnék vele, kezéb vezetve, talán elveszteném a legerősebb ösztönzést, a melylyel hathaték reá az olvasás tanításánál, miután tudja, hogy mielőtt írja, meg kell tanulnia olvasni. Szeretete irányodban mindig az önérték egy keverékével nyilván meg. Úgy beszél, mintha szükségünk volna, nem neki, hanem neked, nekem, az egész világnak arra, hogy Ombretta Pipi írjon a papának. A múlt napok egyikén hallotta, hogy megszüdtem Veronikát, mert az a rosz szokása, hogy a konyhából a piszkos vizet kiönti a kenyérfára, mely szenved ettől. Természetesen emlékeztettem Veronikát, meny nyire kedves neked a kenyérfára. Mária hallotta, a mint a leány magában szidta a szegény kenyérfát, mert árnyékokot vet a konyhába és kívánta neki, hogy dögöljön meg. «Hallgass!» — szolt rá Mária, kimondhatatlan hevességgel. — «Elküldelek, ha nem hallgatsz.» A leány felelt vele és Mária sirva fakadt. Hallottam és odaszaladtam. «Miért sírsz?» — «Mert Veronika csunyákat mond a papa fájának.» Látni kellett volna azt az ingerült arcozokát. Most ő vigyáz a kenyérfára, nem távozik el tőle Veronika megleckézettése nélkül és olyan fontoskodó arcot ölt, mintha a kenyérfára élete ő reá volna bízva. Minden reggel, a mikor a kertbe megy, odafut és kérdi: «jól vagy, fa?» Ma sok könyvet ontott, mert fűjt a szél s erősen rázta a kenyérfát s miután a szokott kérdést intézte hozzá, azt mondtam neki: «látod, hogy nincs jól a kenyérfára? Látod, hogy nem-et mond?» Utóbb azt kérdezte tőlem, hogy a kenyérfára,

FLÓRIS BENŐ.

ha meghal, a paradicsomba megy-e? Azt feleltem, hogy miután a kenyérfára zavarja Veronikát, árnyékokot vetve a konyhába, nem mehet a paradicsomba. Megbántódva elhallgatott.

Piero bácsi most már teljesen belenyugodott szemének elvesztésébe. Oltárhoz hasonlítja magát, a hol miséznek s hol a pap az utolsó evangélium alatt eloltotta a két gyertya egyikét. Reggeli után ő és Mária a loggiában vég nélküli beszélgetéseket folytatnak, melyeket nem szakít félbe a Mississippinek már elfelejtett folyama. A bácsi egy sereg régi dolgot mesél neki, a melyeket nem mesélt nekem sem. Én nem megyek be olyankor a loggiába, mert azt hiszem, szivesebben beszélget magával a kicsikével. Nagyon szeretek egymást és soha, vagy majdnem sohasem eskölköznek vagy nyájaskodnak. Mintha Mária felnőtt egyen volna.

Oria, 1855 szeptember 13.

Ma reggel magammal vittem Leut, Veronika nővérét, a ki sápkóros, hogy a pelliói orvosnak megmutassam; érted! Két és fél óráig mentünk Ostenótól. Te lelkesen örültél volna a hely és a reggel szépségének. Én azonban nem voltam meghatva, csupán egy ponton. Felső-Pellio vén gesztenyefái között, a hol megfordulva és lenézve a völgybe, meglátni ama nagy zöld tölesér fenekén Porlezát s egy darabocskát a tőből, egy kis eszére való eleven, zöld vizet. Emlékezel, hogy együtt reggeliztünk ott, abban az időben, mikor még leány voltam s Eszter észrevett valamit, mikor anyámról beszélte nekem? Orvosomat a «Pell sora» forrásnál találtam, a birkák közt, mint egy patriarchát. Megnézettem vele Leut-t s azután elküldvén ezt, beszéltem engem. Nem tudta, hogy te Turinban vagy s már a Turin név hallatára megragadta és megszorította kezemet, mintha olyanok a felesége, a ki Turinban van, máris a hősnő egy fajtájához tartoznék. Azután azt hitte, hogy miután Turinnal levelezek, egyik zsebemben vannak Cavour, a másikban Napoleon tervei. Olyan rajongó bonapartista, hogy keserű neki az angol szövetség s a «perfid Albion»-ról beszél. Különböző teljesen biztosra vette a háborút tavaszra és nem tetszett neki, hogy eziránt kételyek vannak. Azt hiszem, erre mindjárt kevésbé bámúlt engem. A mi a kellő pillanatban való cselekvést illeti, azt mondja, hogy Vall' Intelyiben, ha kell, darabokra vágatják magukat az emberek, «mint a semmit». Mert mindig többes számban beszél, azt mondja: «mink itt». Nem teszi azt a benyomást, mintha hengegne. Arról beszélve, hogy a horvátokkal biroka mehetnek, vörösebb lett, mint a coeur-ass és reszketett, mint a kopó, mikor egy darab kenyéret mutatott neki. «Mink itt — így szolt, — még a Brentiért is tartozunk nekik.» Tudod, meg akarják boszúlni Brentát, kit az osztrákok agyonlőttek. Egyszóval, ha az én részem nem az lenne, mikor a háború kiüt, hogy megszabadítsam Papi asszonyt s a csikhalak elé dobjam az ő Car-

lasciáját, szívesen elmennék együtt verekedni a pelliói doktortal.

Három óraker törtünk vissza. A bácsi tarokkozott a plebánossal, Pasottival és Giacomo úrral. A plebánosnak megvolt a «Tessini Ujság»-ja és sokat beszéltek Sebastopolról. Érthető, hogy Pasotti igen dühös, mint minden német-barát. Ellenben Giacomo úr egészen el volt érzékenyülve az ő Papuzzája miatt s a plebános indítványozta, hogy egy palackot őrítsenek Papuzza egészségére. Ekkor Piero bácsi kérdezte, nem szegyenli-e magát pap léteire a Papuzza szerencsésjét ünnepleni. «Nekem csak az ivás miatt kellett», dörmögte a plebános. «Jó is, hogy semmi egyébért», felel a bácsi. A plebános jobban dörmög, mint valaha s vigasztalásul a bácsi tudományos értekezéseket tartott neki a lombardiai nyelvjárásokról.

Oria, 1855 szeptember 14.

Nem hiszem, hogy Pasotti többé házukba jöjjön. Sajnálom szegény Barbarin miatt, a ki szintén nem fog jöhetni, de nem bántam meg, a mit tettem.

Ő igen jól tudja egy idő óta, hogy Turinban vagy, a mint itt mindenki tudja. Mikor mihozzánk jött, mindig úgy tett, mintha nem tudná és kérdézősködött felőled az ő szokott, tetetett buzgósgával és barátságával. Ma egyedül talál engem a kertben s kérdi, meddig léssz még távol s most Milanóban vagy-e? Én kerekem azt feleltem, hogy csodálkozom kérdésén. Elhalványul. «Miért?» — így szolt. «Mert ön azt beszél mindenfelé, hogy Franco egészen más helyen van.» Zavarba jön, tiltakozik, reszket. «Csak tiltakozzék, — mondom. — Egészen hiábavaló. Ön tudja. Különböző Franco igen jól van, ott a hol van. Csak mondja el annak, a kinek jónak látja.» «Őn megsért engem!» — szolt ő. Én nem is igen gondolkoztam és feleltem: «meglehet!» Ekkor elment, sebbel-lobbal, köszöntés nélkül, feketén, mint a pikk-ass, miután már az ilyen hasonlatok gyakorlatában vagyok. Biztos vagyok benne, hogy ma este elmegy Cressogno-ba. Cüstarat küldött nekünk ajándékba egy hatalmas czompót, melyet ma reggel fogott, nagy dühére Biancon-nak, a ki egész nap halász, semmit sem fog és mérgeződik, mert a czompók — jól teszik, — fűtyülnek ő es és kir. osztrák felségére és az ő Carlasciájára. «Szegény ember! — mondja Papi asszony. — Esi miatta a méreg!» Majd elműlik, majd elműlik.

(Folytatása következik.)

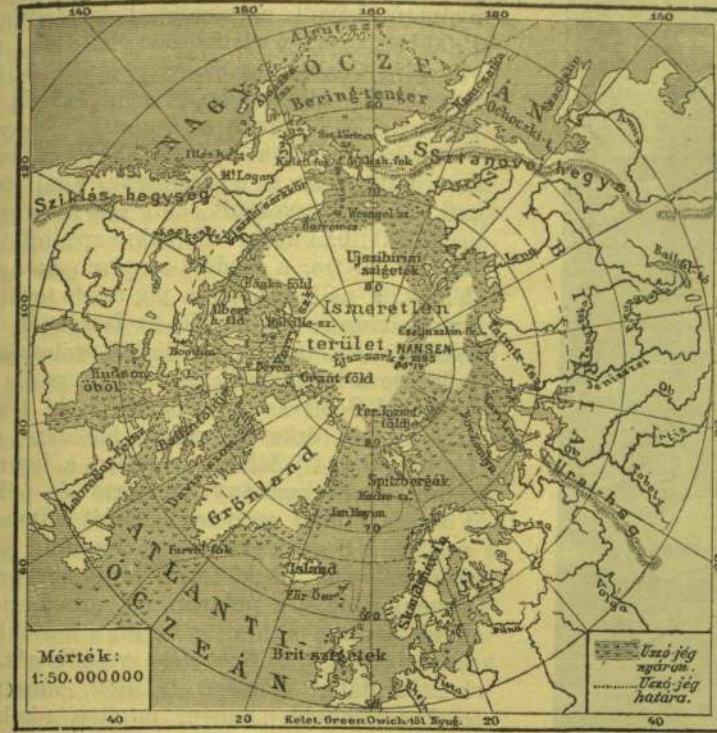
FLÓRIS BENŐ.

1825—1908.

Ismét egy régi hívnék elköltözéséről kapunk hírt. Floris Benő tatai református tanító haláláról értesítenek, a ki keletkezése óta előfizetője volt lapunknak halála örájáig.

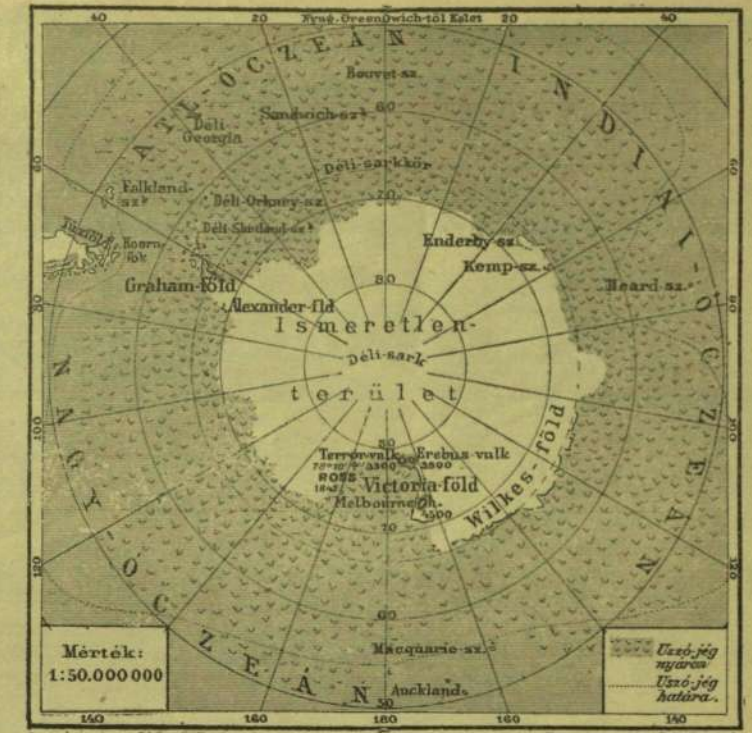
Floris Benő 1825. január 10-én Bácsbodrog megyében Pacséron született. Iskoláit Nagy-Körösön, Losonezon, Sárospatakon és Debreczenben végezte, az akkori szokás szerint a jogot is, a teológiát is. A szabadságharcot végig küzdötte, részt vett az északi és szarvasi ütközetekben. A szabadságharc leveretése után a budai vértörvényszék elé állították, de sikerült neki megszöknie, s az országban bujdossott, mígsem 1853-ban mint akadémikus rector Tatába kapott meghívást. E minőségében működött megszaktítás nélkül 1895-ig, mikor nyugalmába vonult. Iskoláját felettes hatósága mindenkor példászerűnek találta. Jó tanító volt, a melyik tanítványában tudásvágyat, tehetséget fedezett fel, annak szülőit buzdította, serkentette, hogy tovább tanítsák. A Bach-korszakban a magyar tanítás miatt sok üldözésnek volt kitéve, parancsot kapott, hogy naponta a «Gotteshalt» énekeltesse, de ő az «Isten áldd meg a magyart» tanította, meg hogy német viseletben, czilinderben járjon, de ő halála napjáig magyar öltözetben járt. A 60-as évek elején ő szervezte a tatai református énekkart, az ő kezdeményezésére folytán kezdtek ünnepleni Tatán márczius 15-ikét, és október 6-ikát.

Az irodalommal is foglalkozott, több népszerű munkát, alkalmi beszédeket és verseket

Az északi sarkvidék.

«A DÉLI SARK OSTROMA» CZIMŰ CZIKRUNKHÖZ.

A déli sarkvidék.

irt s összeszedte és kiadta a nép száján forgó régi násznap, vőfélyi és lakodalmi verseket, melyeket «Násznap és vőfélyi versek» czim alatt tett közzé 1898-ban.

Általános részvét közepett temették el hasznos munkássága színhelyén, Tatán.

A MAGYAR SZÍNHÉZET ERDÉLYBEN 100 ÉV ELŐTT.

Egy szinlap.

1. szám Abonement Suspensio, az az, az Erszényt el ne hadjátok.

A Felsőbbek hideg elnézéséből etc.

Ma úgy mint Martius 7-dik 808 perpetuo Simplicius hetében a Veszekedő Társaság fog előadni egy katagásra méltó, nem szép, esztelen játékot, a hány felvonásban a publicumnak fog tetszeni, ezen nevezet alatt:

A Rang és Szelem

vagyis az Egygyűség melege.

Szerelte a Haridies Teremtője: Gyáva Mihók.

Játzó Személyek:

Viala Bori Hertzeg asszony	---	Székelyné
Károlysi, annak udvari boldoga	---	Székely.
Szédelő Tamás udvari Marschal	---	Vandra.
Ittas Péter Tanácsos	---	Sáska.
Nyomorság Sári, a felesége	---	Sáskápné.
Roska Balázs Titkoknok	---	Diószegi
Bánatos Rózi	---	Borbára.
Kupás Martzi oskolamester és az Hertzegnő udvarában Morum Curir	---	Jantsó.
Fatsargós Andris Predicator	---	Pergő.
Bóhó Misi, a Tanácsos inasa	---	Török.
Metszeredett Péter Goromba Hetes	---	Mohai.
Süldőten Pál, a Hertzegnő udvarában Semmi	---	Rátz.
Híleg Jutka udvari Mesternő	---	Joséfa.
Rikólis Martzi	---	Celesztin.
Katonák és nép	---	Sipos.
		(Szilágyi.)

Nagy érdemű publicum! Ezen játék jóvedelmét a nagy Festő szerző nekem ajándékozta fáradságom jutalmául, s ajánlom magamat és ezen játékot patienzijába, engem esmer minden, a játék pedig olyan felségs, hogy olyant senki se ett. Lelkek jelennek meg, örökök sántikálnak, boszorkányok repdesnek, hang lesz elég, valóság semmi, az esztét minden otthon hadhatja melancoliálni, mert annak semmi gondja nem lesz; a szemét hozza el, azt is pedig csak a kurtalító. És a bekötött fejű publicum el ne maradjon. A bemenet ára, ma pénzért, holnap ingyen; a Logékat tartó uraságok 4 vagy 5 anyinál kevesebbet ne adjanak. Kezdődik pontban 6 óraker, de azért a ki két óra múlva jőne, mind a ki pontban 6 óraker, az első felvonás eleire jőker elérkezik.

Ezt az itt pontosan lemasótt szinlapot egy magasrangú úrnő gondosan őrzött emléktárgyai között találtam, családi ünnepélyek leírása, névnap köszöntők, emlékkersek közé zárva. Ilyent most tán a falusi komédiások is resztemének kiadni. E százéves szinlapon pedig ama kor legjelesebb szinművészeinek nevei találhatók. Jantsó Pált a múlt században a ellenszínészek legkötelesebbjeként emlegeték. Székelyt, Székelynének lelkesedéssel bámul-

ták nagyanyáink. Czelesztinről, a hősszerelmesről ma is adomákat beszélnek túl a Királyhágón, hol a magyar szinművészet bölcsője volt.

Erdély akkor már egy század óta el volt zárva a nyugati civilizációtól, mint a mesék tündérországát az áthatlan tövis-sövény, úgy vette körül az osztrák politikai rendszer, úgy zárta el a szabad gondolkozástól, a művelődéstől. Az egyetlen út, mely a művelt nagyvilágba vezetett, egyenesen Bécsnek vitt.

De Erdélyben éltek a szép múlt emlékei, a fejedelmek korának, tiszta magyar civilizációjának maradványaitól táplált erdélyi szellem magyar akart maradni mindenben, s e törekvésnek nagy szolgálatot tettek e naiv szinlap törekvő szinművészei.

Néha a szindarabok is oly naivok voltak, mint e szinlap; a közönség kicsiny volt és semmi kedvet sem érzett, bármilyen szép szinmű századik előadásának élvezésére, inkább naponta új darabot követelt. De honnan vegyék, mikor az egész repertoire a Kazinczy és Bessenyei által fordított néhány szindaraból állott, ezt pótolni fordított néhány erdélyi főúr és Aranka György királyi táblai elnök, lefordították Corneille «Cid»-jét, Kodruszt, s még számos német és francia szinművet, úgy a hogy tudták az akkor még alig fejlődő magyar irodalmi nyelvet. Eredeti szindarabokkal is próbálkoztak, s azok közül legjobban tetszett b. Bornemisza Jánosnak *Igaz hitét megvélő szabados lélek* című tragédiája. Egy másik mágns szinműveinek csak cimeit maradtak fenn, de azok jellemzők, például: *Bánffy Agnes vagy az Urnényesi papira*, *A hajszir vagy a két viz közti rózsá*.

Már 1692-ben, mikor a német kormány alá került országot az elnémetesedéstől kezdték féltetni a jó hazafiak, adománylevelet eszközöltek ki Ferenczi Györgynek magyar nyelvű színelőadások tarthatására az egész országban. A múlt század közepén még voltak olyan házak Kolozsvárt, melyeknek homlokzata előre nyúlt az utca fölé s oszlopszerű gerendának tágas tornácot képezett a ház padlása előtt. Az ilyen padlástornácok szolgáltak szinpadul a Ferenczi színtársulatának.

Ferenczi György kora halálával csakhamar feledésbe ment a szinjátszó kísérlet, csak néha gazdag főurak házában — mint gróf Bánffy György benezhidai kastélyában — tartottak nagy fényvel rendezett színelőadásokat.

Az 1792. évben, éppen száz évvel az első engedélyezés után, a Fehér-testvérek nyertek engedélyt a kormányzektól egy szinjátszó társaság alakítására Kolozsvárt. A megalakult társulat igazgatója a fáradságtalan erélyű, s képzett műértő Kócsi lett; Lavota, a jeles zeneszerző, mint karmester, nemcsak a társulat zenetanítására, de még évenként két operának színré alkalmazására is kötelezte magát,

havonként 50 forint fizetésért. Jancsó, a társulat legjobb színésze 20, később 30 forint havidíjat kapott.

A színházat akkor theatrumnak, a színészt actornak, a sugót szuflernek, a szerepeket roláknak mondták, s a szindarabok nyelvezetében csak úgy hemzsegett az idegen szó. Színház nem volt, bérlet helyiségekben játszott a társulat, de az erdélyi úri társaság, élén idősb báró Wesselényi Miklóssal és gróf Teleki Ferenczel, a legmelegebb pártolásban részesítette a színészetet úgy anyagilag, mint erkölcsileg. Wesselényi igazán atyja lett a kiskorú színészetnek, tagjait taníttatta, a szerződéseket ő kötötte s ha deficit volt, sajátjából fizette.

Az 1795. évi országgyűlés elismerte a szinműgy fontosságát a nemzeti nyelvre és művelődésre s bizottságot választott terv készítésére a szinmű megalapításához. Friess Fekete Ferenc készítette el a tervet, s jellemző az akkori viszonyokra, hogy a színház építésére, fentartására — még az esetleges deficitet és az írói díjakat is beleszámítva, — összesen 30,000 forintot vett fel a költségvetésben.

A mostani fogalmak szerint ez nevéstésesen kevésnek tetszik, de akkor annyit se adhatott az országgyűlés, mert nem volt joga az adók s a Szébenben székelt országos kincstár felett szabadon rendelkezni, s így csak közadakozás útján remélhették összehozni a szükséges pénzt.

A kolozsvári színház könyvtárában ma is megvan a színházi bizottság tagjaitól aláírt zöld selyembe kötött gyűjtőkönyv, mely tizenöt ezer forint adományról tesz tanúságot.

A színháznak telket vett ő főúr, azzal a kikötéssel, hogy ha valaha egyé, mint magyar színház részére akarnák felhasználni, a vásárló urak vagy örököseik azt, mint tulajdonukat, lefoglalhassák. Ugyane feltételhez voltak kötte a nagyobb pénzadományok is, mintha előre érezték volna, hogy jönnek még nehezebb idők is a nemzeti törekvészekre.

A színház építését megkezdték s a zsenge színészet mindjobban izmosodott. Télen Kolozsvárt, nyáron a vidéken tartották előadásait, sőt kimentek Magyarországra is, hol az 1792-ben alakult első színtársulat három évi küzdelem után teljesen feloszlott volt már. Az erdélyi színészet Debreczenben, Szegeden és Pesten is nagy elismerésben részesült.

Nagy csapás volt az erdélyi színház ügyére két legfőbb pártolója, Wesselényi Miklós és Teleki Ferenc halála, de az általuk felkeltett érdeklődés nem szűnt meg, s az 1811. évi országgyűlés a magyar színészetnek 100,000 forintot szavazott meg, s azt kiróttta a Ház tagjaira, mint önkényes adományt. Pár nap múlva azonban, a Bécsben váratlanul elrendelt devalváció következtében, 20,000 forintra zsugorodott össze ez a százezer forint, s az is nehezen folyt be a devalvációtól okozott álta-

JÓZSEF FŐHERCEG ÉS AUGUSZTA FŐHERCEGNŐ MEGÉRKEZÉSE A KIÁLLÍTÁS MEGNYITÁSÁRA

lános pénzhány miatt. De e rossz viszonyok között is fődél alá került az épülő színház, s feltehetően homlokzatára e feliratot: Az erdélyi magyar színház.

A színházultra pedig vidékre kellett vonulni, mert a színháznak csak falai voltak meg, azok között minden berendezés hiányzott, s a hol eddig folytak a magyar előadások, gróf Rhédey László magánstízióját német színészek foglalták el, nagy hasznóbért fizetve az épen nem hazafias, de hírhedt fővénny gróf tulajdonosnak.

Csak 1819-ben sikerült egyezsége jutni gróf Rhédeyvel, hogy színházában a magyar színészek is tarthassanak előadásokat, felváltva a németekkel, de a gróf s a kormányzók tagjai is, előnyben részesítették a német színészeket, a mi roppant izgatottságot okozott a városban, úgy hogy a polgárság, egyesülve a tanulóifjúsággal, a német színészeket kifütyölte, bántalmazta s olyan botrányt csinált a német előadások alatt, hogy katonasággal üritették ki a karzatot.

A kormányzók, hogy véget vessen az izgatottságnak, — a mely már utcai zavargásokban is nyilvánult, — beleegyezett végre, hogy Kolozsvár városa 12,000 forintot kölcsönözhesen a magyar színház befejezésére.

Az 1821. év március 11-én a legelőkelőbb erdélyi társaságból alakult műkedvelők nyitották meg a színházat Körner Zrínyi című tragédiájával, a legfényesebb magyar díszítőzetekben, melyeket előadás után a színháznak ajándékoztak.

Horváth Janka.

A DÉLI SARK OSTROMA.

Az angol James Ross, felfedezve 1842-ben Viktória földjét, az emberlaktá világtól legtávolabbi és a déli sarkhoz legközelebb eső szárazföldet, melyről mindakkor tudott az emberiség: az újabb felfedezés vágyától sarkalva, elért a déli szélesség 78-ik fokáig, a hol végelethatalan jégfal állta útját. Ez a fal, mely 30—40, sőt némely helyütt száz méter magasságban emelkedik fel a délsarki tenger víztömege fölött, hatalmas, mind a mai napig bevehetetlen várfal, mely nyugodtan és kérelhetetlenül utasít vissza minden ostromot. A Great Ice Barrier, a nagy jégsánc ez, melyen még nem kelhetett át halandó s meg sem kerülhetne senki. Hetedfél évtized elmúltával csak annyit tudunk meg róla, hogy ezer kilométer hosszúságban húzódik Viktória földjétől VII. Edvárd király földjéig. E sánczon túl a rejtelmek világa van: szárazföld-e, a rég sejtett Terra Australis, vagy vég nélkül való jégsivatag, — nem tudja senki.

A déli jegestenger legnagyobb része még ismeretlen. Itt van a legnagyobb 'fehér folt' a földgolyón. De nincs mit csodálni rajta. Mert

míg az éjszaki pólus világát több, mint ezer év óta vivja felfedezőinek halálmegevetésével az emberi tudavágy, a déli sarkvidéknek alig százhusz esztendeje vannak felfedezői. Cook volt az első, ki átkelt a déli sarkkörön s fél század múlt el tragikus halála után, míg követője, az orosz Bellingshausen, elszánt akaratával körülhajtotta, majdnem mindig a sarkkör távolában, a déli pólust és felfedezte a déli sarkkörön belül az első terra firmát, melyet uralkodójának nevével I. Sándor földjének keresztelt el. És azóta, Ross felfedezéséig nincs más ismert föld a déli sarkkörön belül, mint Viktória földje, tőle keletre VII. Edvárd király földje, melyet, már ebben a században, az angol Scott kapitány fedezett fel a híres Discovery-expedíció során; és Graham földje, Amerika déli csücske és a Szetland-szigetek alatt, melyet Biscoe, a csethalász fedezett fel hetvenöt évvel ezelőtt. A többi: Wilkes szigetsora, Kemp és Enderby szigete a déli sarkkör határán és magán a sarkkörön fekszik.

Az újabb délsarki felfedezések története nem több, mint húsz éves, és babéraikon leginkább angol, francia és belga utazók osztozkodnak. De a legnagyobb és legfontosabb siker mégis az angoloké. A belga Gerlache expedícióját, mely 1898 május havában éri el fel-

fedező útjainak legdélibb pontját Graham földjétől keletre a déli szélesség 73-ik fokán túl, nyomon követi a norvég Borchgrevink, ki 1900-ban, a Ross-tengerben hajózva, a déli szélesség 78-50°-ig ér, megközelíti VII. Edvárd király földjét, de fel nem fedezi; utána 1903 és 1905 között a francia Charcot, ki François hajójával a déli Szetland-szigeteken kötött ki s a Gerlache által felfedezett átjárón nyomult dél felé; és ugyan csak 1903-ban a skót délsarki expedíció, mely jobban keletre, a Weddel-tengeren át nyomult délnek, a nélkül, hogy a jég miatt tovább juthatott volna a 70° 25' szélességnél, holott Weddel 1823-ban a 74° 15' déli szélesséig haladt. De a legnagyobb rekordot Ross óta mégis az angol Scott kapitány érte el, ki 1904 április elsején érkezett vissza felfedező útjáról Lytteltonba, Új-Zéland szigetére, a honnan elindult. Scott kapitány megjárta és felkutatta Viktória földjét, melynek belsejét 2700 méterig emelkedő hegyvidéknek ismerte föl. Elérte a déli szélesség 78-ik fokát, mint egykor Ross, átment a delejes póluson, sőt expedíciójának egyik csapata eljutott a 80-ik, a legdélibb szélességi fokig. A Scott-féle vállalkozás, a mi kontinentális felfedezéseit illeti, túltett nemcsak a legújabb, hanem minden régebbi délsarki felfedezéseken. Ez expedíció egyebé gazdag és értékes eredményeiből kiemelkedik az a sok harmadkori növény-maradvány, melyet Viktória-földjén lelt, mert ezek bizonyítást tesznek arról, hogy valaha melegebb nap sütött a jég e viganztalan birodalmában s hogy e délsarki szárazföld valaha összefüggő egészét alkotott déli Ausztráliával.

Scott expedíciójának volt tagja az a Shackleton nevű angol hajóhadnagy, ki Nimród nevű hajójával mult év október havában kelt a legújabb délsarki felfedező útra. Azzal a reménnyel indult, hogy ha magát a déli sarkot nem, legalább a legdélibb szélességi fokot elérí. Expedícióját a legmodernebb eszközökkel szerelte fel. A többi közt vitt magával egy motoros szánt is, a melylyel meg akarja próbálni — így szölt — hogy eljusson a déli pólusig. Felvett hajójára tizenkét szibériai ponylovat s ugyanannyi kanadai kutyát is. Maga az expedíció csak nyolcz emberből állt. Shackletonnak az volt a terve, hogy az idei új napján kel tengeri útjára az új-zélandi Lytteltonból és a nagy jégsánc keleti végén, VII. Edvárd földjénél tölti az első telet. Utra is kelt, programja szerint, de a sarkvidéki nyár gonosz kedvvel fogadta a Nimród utasait. Hatalmas jéghegyek fogadták őket és a nagy viharban hajótörés fenyegette a Nimródöt minden pillanatban. De azért elérték a szárazföldet és nagy hóréteg alatt meglelték azt a kunyhót is, melybe Scott kapitány megma-

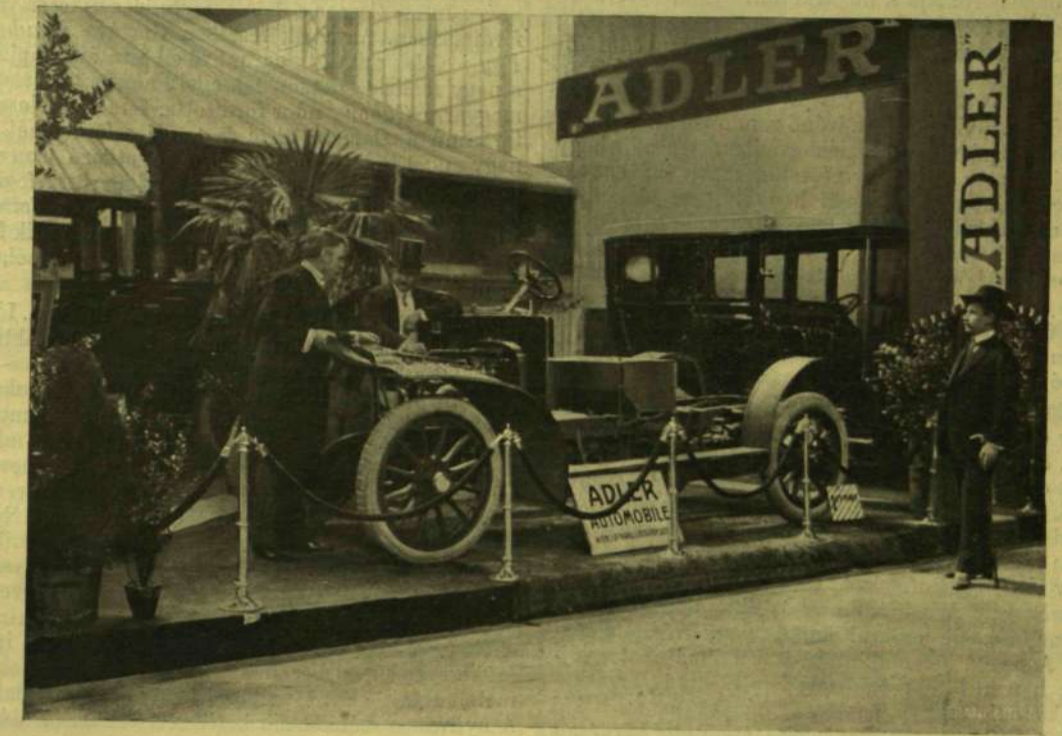

FRANCZIA GYÁRTMÁNYOK.

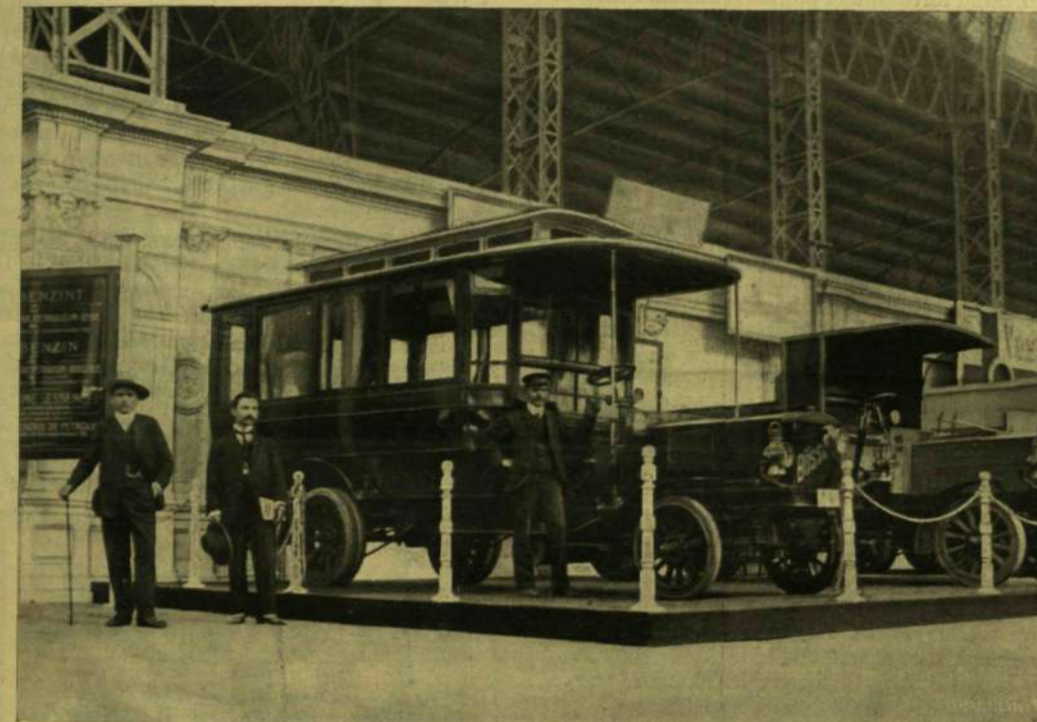
A NEMZETKÖZI AUTOMOBIL-KIÁLLÍTÁS A VÁROSLIGETBEN.

radt konzerveit rejtette. Az egyetlen talajon motoros szánjukat nem használhatták, házuakat nem építhették fel és a minden untalan megismétlődő hóvihar burgonya nagyságu jégdarabok esőjével riasztotta őket. A hajójuk oldalára lábnyi vastagságban rakodott le a jég s a legénység nagy bajjal vághatta ki a jeget, mely már-már körülfogta hajójukat. Végre fel kellett adni a küzdelmet az elemek túlhatalmával szemben, s a minap megjött a hír, hogy a Shackleton-expedíció meghiusult, és a Nimród erősen megrongálódva, megtört legénységével visszatért oda, a honnan elindult: Új-Zéland szigetének Christchurch állomására, mely néhány mérföldnyire van Lytteltontól. A déli sark tehát ismét visszavert egy ostromot.

De a ki azt hiszi, hogy ezzel hosszú időre végeztünk ismét minden kísérlettel, nem ismeri az emberi természetet, melyet a tudavágy útján nem állíthat meg semmiféle hatalom. Két nagy expedíció indul a közel jövőben ismét a déli sark felé. Az egyiket a francia Charcot vezeti ismét ez év októberében, mely az Antarktisz táján a tavasz ébredését jelenti, a másikat, előreláthatólag ugyanakkor, a belga Arcowsky Henri, egykori tagja de Gerlache expedíciójának. Belgiumban országos bizottság alakult Beernaert államminiszter vezetésével, hogy előteremtse egy nagy, motoros szánokkal s a sarkvidéki utazás legdrá-

NÉMET GYÁRTMÁNYOK.

38,000 KILOGRAMM SÚLYÚ AUTOMOBIL-TÁRSASKOCSL.

gabb eszközeivel felszerelt expedíció költségét, mely másfél millió frankon aligha marad alul. A terv készen áll s nem hiányzik a megvalósításához szükséges áldozatkészség sem. Egy Solvay nevű belga nagyiparos egymaga száz-ezer frankot ajánlott fel az expedícióra, mely nem fog új kikötőket megnyitni a belga kereskedelemnek, csak a tudományt akarja szolgálni, s egyedül a tudományt.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Rimay János szerelmi lírája. Balassa Bálint barátját és tanítványát, Rimay Jánost, egész a mult század hetvenes évéig csak mint istenes énekes és oktató versek szerzőjét ismerte az irodalomtörténet. Akkor felfedezett szerelmi énekei is csak a kutatók előtt voltak ismeretesek ezután még jó sokáig, a míg egy-két évvel ezelőtt báró Radvánszky Béla ki nem adta Rimay összes munkáit, köztük a szerelmi költeményeket is, melyeknek száma nem sok, mindössze huszonhat, de értékük a maguk kora szempontjából elég jelentékeny. Rimay nem volt az az eredeti, nyomjelző költő, mint mestere, Balassa, hiányzott belőle a fantázia szárnyalása, az érzés friss közvetlensége, de kétségkívül költői talentum volt s a maga kora lírálag terméketlennek ismert költészetében mindenestre számot tesz. A Radvánszky-féle kiadás megjelenése óta első kísérlet esztetikai és irodalomtörténeti értékének megállapítására Boros Gyula tanulmánya, mely eredetileg a Budapesti Szemleben, most pedig külön kiadásban is megjelent. A tanulmány nem elégíti ki

OLASZ GYÁRTMÁNYOK.

A NEMZETKÖZI AUTOMOBIL-KIÁLLÍTÁS A VÁROSLIGETBEN.

teljesen, nem tekinthetjük Rimay költői jelleme általános érvényű összefoglalásának; ehhez kissé kellett volna tudás, a symptomákat csoportosító tudós, nem pedig a költőbe magát beleélő művész-kritikus tollával van írva s a formája is kissé iskolás ízlés. Egy pár helyes szempontja azonban van, néha éreztetni tudja azt is, hogy Rimay csakugyan költő volt s hogy mennyiben volt az, — általában kétségtelenül a mai magyar irodalomtörténetíró-kritika színvonalán van.

A kik a boldogságot keresik. Eötvényi Nagy Olivérné egy kis regényt adott ki e cím alatt. A boldogságot ketten keresik benne: egy huszártiszt, persze hódító külsejű és férfias lelkelű ember s egy szépsége, jelleme és vagyona által kiváló leány. Könnyen meg is találnák egymásban, ha a leány atyja ép a vállomás pillanatában tönkre nem jut s öngyilkossá nem lesz. A főhadnagy erre, aránylag rövid habozás után, előveszi józanságát, áthelyeztet magát, szóval úgy tesz, mint az okos főhadnagyok szoktak a dolovat nábob leánya óta, sőt alighanem már azelőtt is. A leány, — mi tehetik tőle, — fájó szívvel férjhez megy, természetesen gazdag emberhez. Kevés híján hasonlóan cselekszik a főhadnagy is, de az elhatározó pillanatban észébe jut régi szerelme s inkább lemond a gazdag lányról. Hogy aztán a véletlen s az irónó kegyelméből egy hadgyakorlat alkalmával az elhagyott ideál kastélyában szállásolják el, hogy ott a házi asszony időközben felecsperedett hűgával is megismerkedik, a ki ismét a véletlen és az irónó kegyelméből esalódságig hasonlít néjéhez s hogy a háziasszony, bár önmaga előtt

PÖSTYÉN FÜRDŐ CSÚZ. KÖSZVÉNY.
ISCHIAS, IZZADMÁNYOK ELLEN
 Az 1907. évben 12,000 beteg lelt gyógyulást e csodás gyógyerejű forrásoknál. 60 fok C. radiumtartalmu iszap-fürdők. Az utolsó évben 5 millió értékű befektetések létesültek. Szállodák, pensiók, fürdők. Prosp. félvil. nyújt a Fürdőigazgatóság.

Betegtoló-kocsik
 az utcán és szobában való használatra. Képes katalógus ingyen.
 Keleti J. Bpest, Koronaherceg-u. 17.

Sporteszköz, háló- és kötélgyártó ipartelep.
Tennis- és tornatermek
 teljes berendezés.
 Támászek, függágy, turista-zsák, lóháló, tekejáték, kerti bútor, ponyva, zsák és zsinór legelőbb beszerzési forrása:
Seffer Antal
 Budapest, Károly-utca, boltsz. 12.
 Központi városkás épület.
 Képes árjegyzék kérésre ingyen.

Feltűnést keltenek
TITANIA gőzmosógépek
 az előbbihez képest 1/3 idő alatt
Egy gyermek mossa vele
 a ruhát hófehérré.
 Minden gépet próbára 55 koronától feljebb.
 Képviselek kerestetnek. Bizonyítványok, prospektusok ingyen. 12607
TITANIA-művek, Wels 179
 O.-Oester.

HÖLGYEK KEDVENCZE
 Ez az elnevezése a Rogátsy-féle pipere-boraxnak, mely a legkiválóbb test- és arczápoló szer és amelynek nincs szüksége más reklámra, mint egyszeri próbahasználata. A ki egyszer használja a Rogátsy-féle pipere-boraxot, hűséges marad ahhoz egész életére. Kapható minden gyógyszerárban, drogueriában és fűszerkereskedésben.

Parád gyógy-fürdő
 Heves-megyében. Gr. Károlyi Mihály tulajdona.
Megnyilik május 15-én.
 Vastimsós fürdővel és hidegvízgyógyintézzel, égvényes kápos savanyúvíz, természetes arzén és vas-tartalmu vizekkel. Lakások kényelmes szállodákban — arczalmi kezelési alatt állnak. — a vendégek élelmiszere díszes külön csarnokban bérlet után. **Vereghy István** jó hírnevű könyvtárára van birtok. Az évad május hó 15-től szeptember hó végéig tart és pedig az előző május hó 15-től június hó 20-ig, a fővárd június hó 21-től augusztus hó 20-ig, az utóvárd augusztus hó 21-től szeptember hó végéig. — Elő- és utóvárdban a lakások 50 százalékkal olcsóbbak az állandó vendégeknek. Fürdőházban és folyosók gőzfűtéssel vannak ellátva. Posta, távír és távbeszélő a fürdőtelepen. Prospektussal és minden félvilágosítással készségesen szolgál egész éven át a fürdőigazgatóság.

FÖLDES MARGIT CRÈME
 LEGJOBB ARCSZÉPÍTŐ SZER

WRIGHT amerikai law-tennis Kertész Budapest, Árjegyzék
DITSON amerikai raketlfej Tórnánál, Kristóf-tér. Ingyen.

MATTONI-FÉLE GIESSHÜBLER
 termézetes égvényes SAVANYÚVÍZ.

Jövedelmező mellékpar. **HOMOK — ARANY** Csekély befektetés.
 ha cementtel lesz keverve és kézi vagy erőüzemre berendezett gépeinkkel elismert elsőrendű betonfalazóteglák, cementfödésespek, fali és padlólapok, vályuk, csövek stb. gyártásra fel lesz dolgozva. A gyártás egyszerűségénél fogva mindentől fizethető hol homok, kavics, vagy salak stb. áll rendelkezésre. Ajánljuk tüzemünket megtekinteni. Gépek különböző árakban. — 66. számú jegyzék ingyen. **Levelezés magyar nyelven.**
Leipzigier Cementindustrie Dr. Gaspary & Co.
 Markranstädt bei Leipzig. 12771
 Különlegességi gépgyár homok értékesítésére.

GRAND PRIX PARIS 1900 ST. LOUIS 1904
PIANOS, HARMONIUM
SCHIEDMAYER
 PIANOFORTEFABRIK
 vorm. J. & P. SCHIEDMAYER
 K.u.K. Hoflieferanten
STUTTGART
 Neckarstr. 12.
 Egyedüli képviselet Magyarországra részére:
Chmel J. és Fia Budapest, Gizella-tér.

ÉKSZEREK, EZÜSTNEMŰEK,
 gyári áron egyházi szerek, órák, angol francia és china-ezüst disztárgyak, a legújabb angol rendszer szerint beszereshetők **részletfizetésre**
Sárga János ékszergyártó Kolozsvárt.
 Képes nagy árjegyzék ingyen.

Új zseb-messzelátó kompaszszal és tükörrel
 összecsapathatara, nagy messzelátással, egyáltalán nagylóvó, gyújtóórg és zsebtükör gyanánt használható, kényelmes zsebben hordható, darabonként csak k. 1.30, 3 db k. 4.—. Ha nem tetszik, pénz vissza. — Székhely: előfizetés vagy utóvétel mellett. — Cs. és kir. udvari szállító
Konrad János szállítóháza Brűx 1268. sz. (Csehország).
 Ingyen és bérmentve küldöm kívánatra minceknék 1000 darabig 3000 képpel.

Rozsnyay Pepsin bora.
 Kellemes ízű, kiváló jó hatáson ezér étvágytalanság, rendelen emésztés és gyomor- gyengesség ellen.
 Étkezés közben véve, megóv a gyomortelheléstől. Egy üveg ára 3 kor. 20 fill.
 12293 Kapható: minden gyógyszerárban valamint
ROZSNYAY MÁTYÁS gyógyszerárban
 ARAD, Szabadság-tér.

RÉZBUTOR
 12575 **VAS-SZOBABUTOR**
 gyártmányaink, modern, stilszerű kivitelben városi üzletinkben kiállitva megtekinthetők. Eladás jutányos árak mellett. Árjegyzékét ingyen és bérmentve küld.
PÁPAI és NATHAN vas- és rézbutor gyár
 Budapest, VI., Andrássy-út 1.
 (Fonciere palota).

Csodás és biztos hatáson **arcztisztító és szépitőszerek** melyek nem csak hazánkban, hanem az egész világon közkezdveltségnek örvendenek, a **KRIEGER-FÉLE AKACZIA**
-CRÈME 2 K.
-PUDER 1 K.
-SZAPPAN 1 K.
 Pár nap alatt eltávolít szeplőt, májfoltot, mitesszert, stb. Biztos, hogy nem ártalmas, hanem fiatalítja, szépit az arcot. Kapható a „KORONA” gyógyszerárban, Budapest, VIII., Kálvin-tér (Baross-sz. szél). 12617 Postai szétküldés naponta.

22. SZ. 1908. (55. ÉVFOLYAM.)
 SZERKESZTŐ **HOITSY PÁL.** FŐMUNKATÁRS **MIKSZÁTH KÁLMÁN.** BUDAPEST, MÁJUS 31.
 Szerkesztési iroda: IV. Reáltanoda-utca 5. Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.
 Előfizetési feltételek: Egész évre ——— 16 korona. A „Világkronika”-val Félévre ——— 8 korona. negyedévenként 80 fillérel Negyedévre ——— 4 korona. Külföldi előfizetésekhöz a postailag meghatározott viteldíj is eszanolandó.

A BUDAPESTI VÖRÖSMARTY-SZOBOR.
 ritmikus vonalrendszerével, üde, friss hangulatával meleg, szubjektív érzéseket tud fakasztani lelkünkben. Szerencsés és ötletes az alapfogolata s hasonló a művészi megoldása. Elrendezése szerves, egységes tolmácsolója annak az érzésnek, melylyel a magyar nemzet a Szózat nagy költője iránt mindenkor viseltetett.
 Nem is annyira Vörösmartynak, az embernek megörökítése a szobor, mint inkább a „Szózat” beszédes szimboluma. Szobrászati szempontból Vörösmarty képmása nincsen hangsúlyozva. A költő alakja inkább csak pszichológiai kápos gyanánt szerepel: az alapfogolát művészi járuléka.
 A monumentális szobor fölélel törekvő valainak középpontjában, széles terepű márványpadon, ülő helyzetben van ábrázolva a költő. Férfikora teljében, körszakállal, magyar viseletben, mely korát jellemezte. Csendes mérengésében kissé előre hajlik. Gazdag képzelete ott száguldoz valahol a jelentős nemzeti eszmények derűs égboltján. Nemes érzés, jószág és szelidség sugárzik arczáról. Művészi megjelenítése keresetlen és poétikus érzéssel van bekapcsolva a körötte ünneplő és lelkesedő tömeg hangulatába. Odalent, a csendes merengésben ülő költő pedesztálja körül ünneplő zajlik. Nagy nemzeti ünneplő! Joga, jussa van hozzá mindenkinek! Gondosan stílizált csoport

VÖRÖSMARTY SZOBRA A LELEPLEZÉS UTÁN. — Balogh Rudolf fölvétele.